

Kadernota 2021

Alle hens aan dek

Opdrachtgever : College van B&W
Datum : 19 juni 2020

Zaaknummer : Z/20/094493 / DOC-20144801

Gemeente

Bodegraven Reeuwijk

Inhoudsopgave

Aanbiedingsbrief	3
Financiële positie.....	4
Twee opgaven: het Sociaal Domein en gebiedsontwikkeling.....	7
Samenvatting en opstellen van keuzenotitie	10
Leeswijzer van deze kadernota 2021	10
1. Meerjarenperspectief	12
Inleiding.....	12
Financiële norm	12
Het meerjarenperspectief zonder sociaal domein	13
Leeswijzer	13
Autonome ontwikkelingen	14
Autonome ontwikkelingen	14
Programma 1 Leven, leren en werken	15
A. Dotatie voorziening groot onderhoud	15
B. Kapitaallasten nieuwbouw school de Brug.....	15
C. Voorbereidingskredieten nieuwbouw scholen	15
Programma 2 Wonen en Leven	16
A. Beheer openbare ruimte.....	16
B. Incidentele kosten openbare ruimte.....	17
C. Bewust Afval Scheiden	18
D. Duurzaamheid	18
E. Dorpsvisies en omgevingswet	19
F. Verkeer.....	20
Programma 3: Samenwerken, economie en dorpspromotie	21
A. Economie	21
B. Recreatie en Toerisme	22
Programma 4 Bestuur en Dienstverlening	23
Programma algemene dekkingsmiddelen	24
2 Meerjarenperspectief Sociaal Domein	25
A. Bandbreedte in kosten van het Sociaal Domein	25
B. Context en ontwikkeling van het tekort.....	27
C. Op hoofdlijnen drie mogelijkheden	30
3 Geconsolideerd meerjarenperspectief	33
4 Gebiedsontwikkeling en Grondexploitaties	34
Spoor 1 Lopende projecten:.....	34
Spoor 2. Strategische grondvoorraad	35
Spoor 3: Onbekende toekomstige bouwlocaties.....	39
5. Keuzes	40
Op te nemen ontwikkelingen.....	40
Niet op te nemen ontwikkelingen	41
6 Leningenportefeuille en investeringen	43
Ontwikkeling leningenportefeuille	43
Inzicht in investeringen.....	43
7. Algemene reserve	44
Verloop van de algemene reserve.....	44

Aanbiedingsbrief

Voor u ligt de kadernota 2021. De titel van deze kadernota luidt "Alle hens aan dek" En dat is niet zonder redenen. In de eerste bestuursrapportage van 2020 hebben we voor de beschrijving van onze financiële positie in 2020 de metafoor van donkere wolken gebruikt. In deze kadernota 2021-2023 kijken we zoals gebruikelijk vooruit naar de komende vier jaren.

Als we met elkaar beschouwen wat er op ons afkomt dan neigen we naar het gebruik van nog zwaardere metaforen. Als we niet ingrijpen stijgen de tekorten binnen het Sociaal Domein ons ver boven het hoofd. Het sociaal domein trekt daarmee een steeds zwaardere wissel op onze gemeentelijke financiën. Deze wissel wordt steeds zwaarder gezien enerzijds de oplopende tekorten binnen de jeugdhulp en anderzijds de opdrogende inkomsten van de grondexploitaties (waar we feitelijk de afgelopen jaren het sociaal domein mee hebben betaald).

Door deze twee mechanismen lukt het op dit moment niet om een sluitende meerjarenperspectief aan te bieden. Daarbij gaat het niet om tekorten van enkele tonnen. Het verschil tussen het begrotingskader en de uitgaven binnen het Sociaal Domein zou zonder ingrijpen kunnen leiden tot structurele tekorten van 6 a 7 miljoen euro. Onder toezichtstelling van de provincie Zuid-Holland is daarmee slechts een kwestie van tijd.

Ingrijpen en bijsturen is noodzakelijk: 'alle hens aan dek'. Alle beschikbare mogelijkheden moeten worden ingezet om de financiële zelfstandigheid van onze gemeente te waarborgen en ons (rijke) voorzieningsniveau en daarmee de leefbaarheid in onze gemeente te bewaken.

In deze aanbiedingsbrief gaan we op hoofdlijnen in op onze financiële positie . Dit doen we aan de hand van vijf verschillende thema's. Om het vraagstuk rondom het Sociaal Domein de juiste aandacht te schenken is er net als vorig jaar gekozen om het meerjarenperspectief Sociaal Domein een apart hoofdstuk te behandelen.

1. De Financiële positie
2. Het Sociaal Domein
3. De grondexploitaties
4. De leningenportefeuille.
5. De algemene reserve

Deze aanbiedingsbrief is daarmee een afspiegeling van de opbouw van onze kadernota. Rondom elk thema is in deze kadernota een uitgebreider hoofdstuk opgenomen.

Effecten van coronacrisis

In deze kadernota zijn geen effecten van coronacrisis opgenomen. We zien dat de eerste acute fase van de crisis nu langzaam verandert in een situatie waarin we zoveel mogelijk terugkeren naar een nieuw normaal. Ondernemers, inwoners, maatschappelijk partners en ook de gemeente spannen zich in de dienstverlening, producten, activiteiten en leven in te richten op de 1,5 meter samenleving. Dat levert nieuwe vraagstukken en uitdagingen op. De gevolgen van een coronacrisis zijn tegelijkertijd no uiterst onzeker. In een separate notitie gaan we met de gemeenteraad in gesprek over de huidige inzichten.

Financiële positie

Net als vorig jaar presenteren we een meerjarenperspectief met en zonder sociaal domein. De saldi van beide meerjarenperspectieven zijn opgenomen in onderstaande tabel.

Bedragen x € 1.000

Kadernota 2021	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
Saldo regulier	41	68	- 404	406
Saldo tekort sociaal domein	-3.245	-5.081	-6.081	-7.081
Saldo zonder ingrijpen	- 3.204	- 5.013	- 6.485	- 6.675

Regulier meerjarenperspectief krap in balans

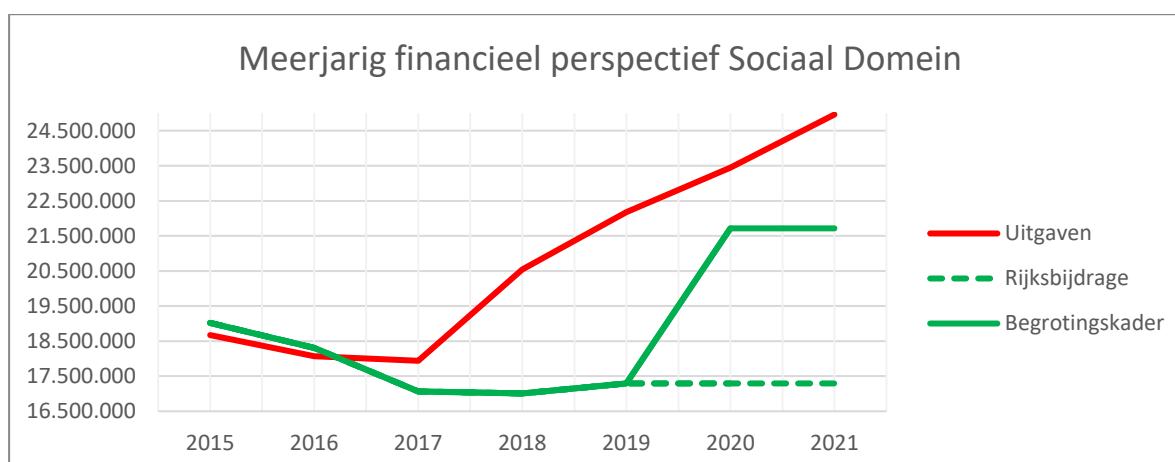
Het reguliere meerjarenperspectief is over het algemeen op orde en biedt een positief beeld. Enkel in 2023 is er een tekort. Dit tekort wordt veroorzaakt door de meicirculaire, die dit jaar een eenmalige daling laat zien van onze inkomsten. Vorig jaar is een groot deel van het tekort van het Sociaal Domein opgevangen binnen het reguliere meerjarenperspectief. Dit maakt dat er binnen het meerjarenperspectief weinig tot geen ruimte is voor nieuwe initiatieven en voor nieuwe ambities. Op langere termijn heeft een dergelijke krappe financiële positie wel structurele effecten voor de leefbaarheid en in stand houden van het voorzieningenniveau in onze dorpen. In hoofdstuk 1 van deze kadernota treft u de opbouw van het reguliere meerjarenperspectief aan.

Grote oplopende en structurele tekorten in het Sociaal Domein

De tekort ontwikkeling van het Sociaal Domein laat een volstrekt ander beeld zien. Op basis van de informatie die we nu hebben, is een inschatting gemaakt van de toekomstige ontwikkeling van het tekort. Naast de kostenstijging die we in de eerste bestuursrapportage zien (totaal € 1,8 miljoen overschrijding), zien we een fors hogere begroting van Ferm Werk. Op basis de historische kostenontwikkeling sinds 2018 is een structurele kostenstijging opgenomen van € 1,0 miljoen.

Met degelijke uitgangspunten en zonder ingrijpen leidt het Sociaal Domein tot forse structurele tekorten, oplopend tot € 6,7 miljoen per jaar. Zonder ingrijpen stijgt het uitgavenniveau van het Sociaal Domein naar € 25 miljoen in 2021 en iets minder dan € 29 miljoen in 2024.

Ter vergelijking: het uitgavenniveau in 2017 binnen het Sociaal Domein lag in 2016 en 2017 op ongeveer 18 miljoen. Een stijging van ongeveer 40% in een periode van 4 jaar.

Deze tekorten leiden tot een onhoudbare financiële positie. Zowel het meerjarenperspectief, de leningenportefeuille en de algemene reserve schieten naar alarmerende waarden. In hoofdstuk 2 van deze kadernota treft u een specifiek hoofdstuk over het Sociaal Domein aan.

Lage bijdrage Rijksoverheid door hoog gemiddeld inkomen

Zoals bekend is onze gemeente nadeelgemeente in het Sociaal Domein. Wij behoren tot de 30 gemeenten die het laagste bedrag per inwoner ontvangen. Dit nadeel is gerelateerd aan de verdeelsleutel gemiddeld inkomen. Door het hoge gemiddelde inkomen in onze gemeente worden wij voor ongeveer € 2,5 miljoen structureel gekort in het verdeelmodel sociaal domein. In het verdeelmodel wordt er namelijk van uitgegaan dat inwoners met een hoog inkomen zelf hulp en ondersteuning financieren en geen gebruik maken van de gemeentelijke voorzieningen. Het verschil tussen de Rijksmiddelen die de gemeente ontvangt (ongeveer € 17,5 miljoen) en de daadwerkelijke uitgaven bedraagt in 2020 (€ 23,5 miljoen) afgerond € 6 miljoen.

Geen hoge verwachtingen van een nieuw verdeelmodel

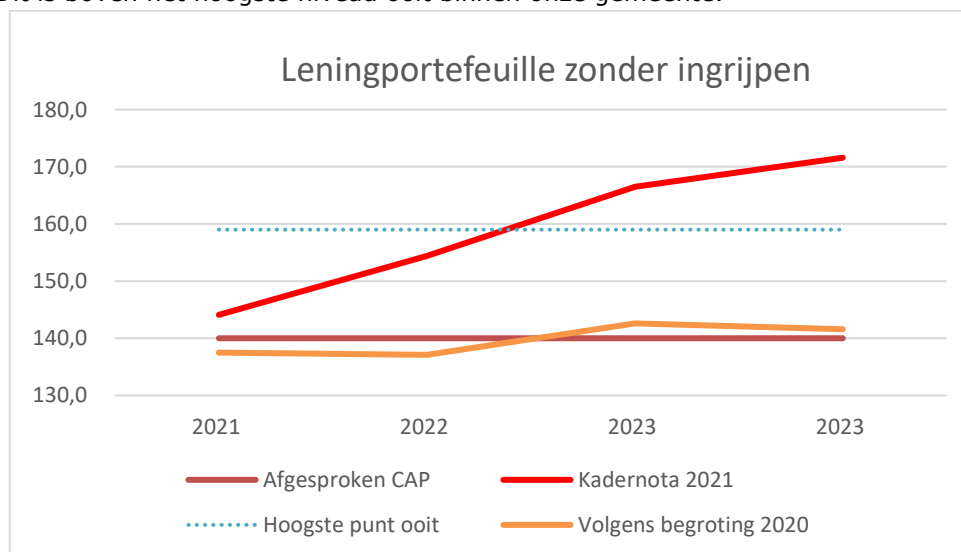
De berichten over de nieuwe verdeelmodellen van de Algemene Uitkering en het Sociaal Domein zijn buitengewoon somber. Kleine gemeente lijken in beide verdeelmodellen het kind van de rekening te worden. Zo is de indicatie dat het nieuw verdeelmodel sociaal domein voor de gemiddelde gemeente van onze omvang, leidt tot een negatief verdeeleffect van ongeveer € 33,- nadeel per inwoner (voor onze gemeente een lagere bijdrage van ongeveer € 1,0 miljoen). We nemen een in beide verdeelmodellen een beweging waar, waardoor het voor kleine gemeente steeds moeilijker wordt om zelfstandig voort te bestaan.

Opdrogende inkomsten uit de grondexploitatie

Een andere ontwikkeling die effect heeft op onze financiële positie is de ontwikkeling van onze grondexploitaties. Hier zien we een tweeledig beeld. Enerzijds hebben we de afgelopen jaren onze ambities waargemaakt. Anderzijds zien we dat de voorraad beschikbare grond sterk is geslonken en dat de resterende projecten in een langzamer tempo worden uitgevoerd. Ook dit effect zien we terug in zowel de bestuursrapportage 2020 als de kadernota 2021. Daarbij komt dat de opbrengsten uit de grondexploitaties opdrogen. Vanuit een eerste hoofdlijnenonderzoek is het perspectief op winstgevend grote grondexploitaties niet direct voorhanden. Zeker op korte termijn niet. In hoofdstuk 4 van deze kadernota treft u de ontwikkelingen aan van de gebiedsontwikkeling.

De Leningenportefeuille

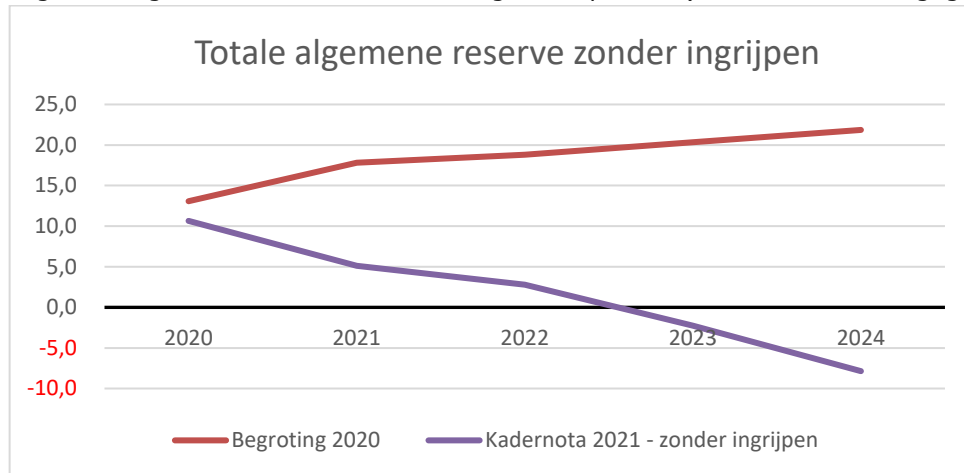
De extra uitgaven in het sociaal domein en de lagere inkomsten in de grondexploitatie leiden tot een hogere leningenportefeuille. Zonder ingrijpen stijgt de leningenportefeuille naar ruim € 170 miljoen. Dit is boven het hoogste niveau ooit binnen onze gemeente.

De rentelasten die deze leningenportefeuille met zich meebrengt gaat ten koste van besteedbare ruimte in onze begroting. Dit is op langere termijn een zeer onwenselijke situatie. In hoofdstuk 6 van deze kadernota gaan we nader in op de leningenportefeuille

De algemene Reserve

De gevolgen van zowel de opdrogende grondexploitatie en de tekorten in het Sociaal Domein leiden tot een dalende algemene reserve. Het beeld van de gecombineerde algemene reserve (zowel de reguliere algemene reserve en de bouwgrondexploitatie) is hieronder weergegeven:

Waar in de begroting van 2020 nog uit kon worden gegaan van een relatief stabiele algemene reserve, is inmiddels duidelijk dat zonder ingrijpen de algemene reserve in 2023 negatief is. In hoofdstuk 7 gaan we nader in op de algemene reserve.

Twee opgaven: het Sociaal Domein en gebiedsontwikkeling

Om meer balans te organiseren in onze financiële positie zien we twee belangrijke opgaven voor ons liggen: In deze aanbiedingsbrief gaan we kort in op beide opgaven.

1. Bijsturen in het Sociaal Domein
2. Toekomst van onze gebiedsontwikkeling.

Opgave 1: Bijsturen in het Sociaal Domein

Dit negatieve vooruitzicht vraagt om perspectief, vooruit zien en besturen. Zoals reeds in de bestuursrapportage is aangegeven zien wij twee belangrijke opgaven. Aan de slag om de structurele kostenstijging van de afgelopen jaren om te buigen. Het voorstel om het hoofd te bieden aan het oplopende tekort is als volgt:

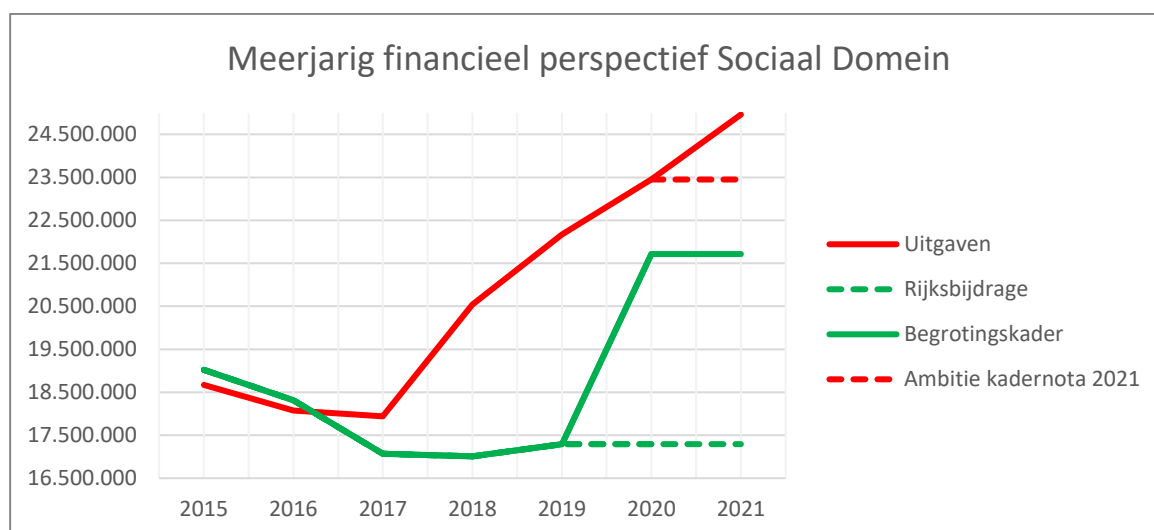
1. Kostennivellering in het Sociaal Domein
2. Loslaten van de financiële norm in 2021
3. Taakstelling reguliere exploitatie

Bedragen x € 1.000

Geconsolideerde Kadernota 2021	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
Saldo zonder ingrijpen	- 3.204	- 5.013	- 6.485	- 6.675
<u>Opgave binnen het Sociaal Domein</u>				
Taakstelling Ferm Werk	750	750	750	750
Taakstelling Jeugd en Wmo	1.200	1.200	1.200	1.200
<u>Financiële keuzes</u>				
Inzetten van financiële norm	500	-	-	-
Taakstelling reguliere exploitatie	800	800	800	800
Saldo	46	- 2.263	- 3.735	- 3.925

Maatregel 1: Ambitie kostennivellering in Sociaal domein

We zien het als ambitie om binnen het Sociaal Domein het kostenniveau van 2020 (uit de eerste kwartaalrapportage sociaal domein) in 2021 te handhaven. Vanuit dit uitgangspunt moeten we aan de slag binnen de Jeugdhulp, binnen de Wmo en binnen de participatiewet.

Als we dit uitgangspunt hanteren (kostenniveau 2020 = kostenniveau 2021) dan moeten we aan de slag om ongeveer € 2,0 miljoen aan lagere geprognosticeerde uitgaven realiseren. Dit is een forse opgave. Zelfs met deze forse opgave kunnen we helaas nog geen positief meerjarenperspectief presenteren.

Maatregel 2: Loslaten van de financiële norm

Gezien de krapte in het meerjarenperspectief wordt in deze kadernota voorgesteld om de financiële incidenteel norm los te laten. De financiële norm is ingesteld om de financiële positie te verstevigen. De afgelopen vier jaar hebben we een versteviging van de financiële positie daadwerkelijk gerealiseerd. Nu weegt het financiële tekort in het Sociaal Domein zwaar in onze begroting. De financiële gevolgen zijn fors en zodanig dat we deze op dit moment niet kunnen dekken in ons meerjarenperspectief. Een van de maatregelen is om de financiële norm in 2021 los te laten. Daarmee creëren we eenmalig € 500.000 aan ruimte. Per jaar zullen we in de kadernota's bezien of we de komende jaren de financiële norm in stand kunnen laten.

Maatregel 3: Taakstelling reguliere exploitatie in keuzenotitie

De tekorten in het sociaal domein zijn dermate hoog dat zelfs met de ambitie tot nivellering van uitgaven in het Sociaal Domein en het loslaten van de financiële norm er in 2021 een structureel tekort resteert van € 800.000. Deze taakstelling kan alleen opgelost worden met structurele en fundamentele bezuinigingen in ons huidige voorzieningenniveau.

De afgelopen jaren is hard gewerkt aan het verwezenlijken van de ambities in ons raadsakkoord. Diverse ambities op het gebied van woningbouw, het verbeteren van de kwaliteit van de openbare ruimte, het investeren in duurzaamheid sport en onderwijs zijn de afgelopen twee jaar waar gemaakt. De leefbaarheid en aantrekkelijkheid van onze dorpen wordt juist door deze investeringen bepaald. Het uitgangspunt is nog steeds dat het in dorpen goed wonen, werken en leven is.

Naast de inhoudelijke ambities formuleert het raadsakkoord Samen Duurzaam Gezond tevens een financiële norm ter versterking van de financiële positie en formuleert het een voornemen om geen belastingverhoging toe te passen.

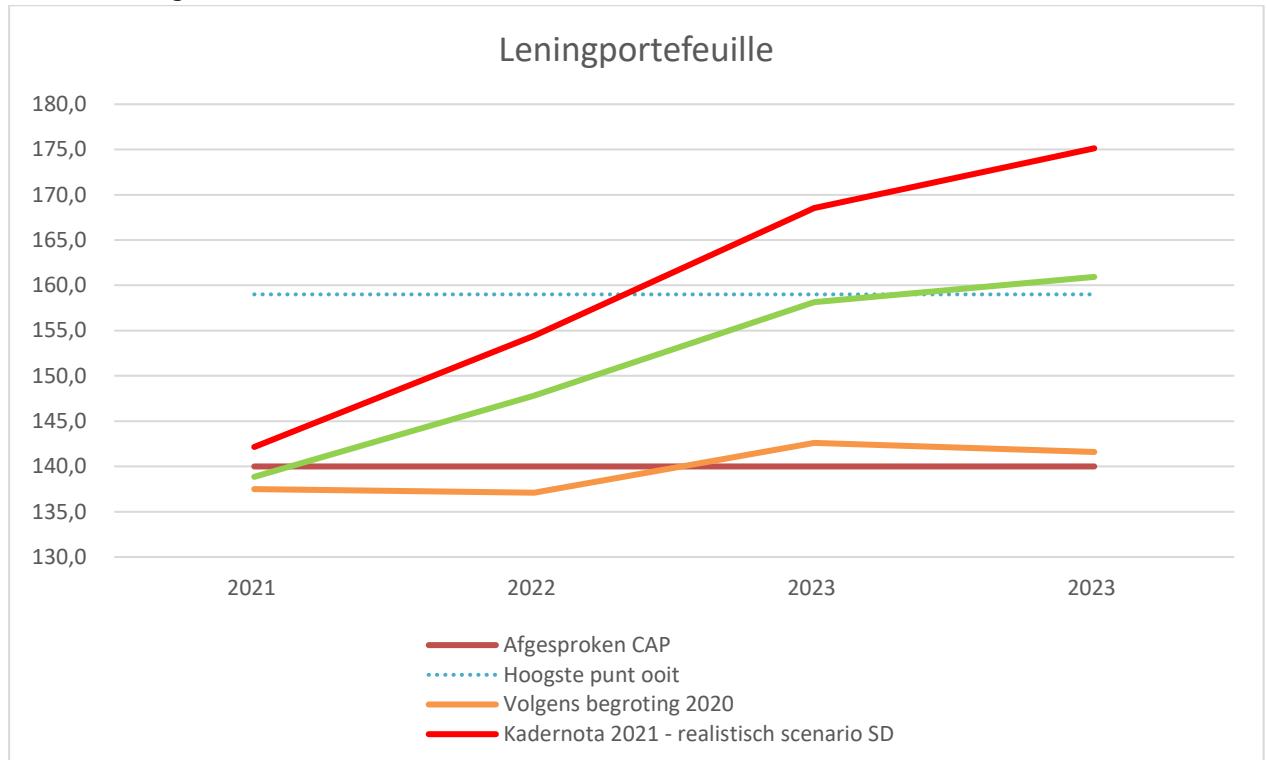
In deze kadernota 2021 komen we tot de conclusie dat de inhoudelijke ambities en de kaders rondom de financiële norm en de OZB niet meer met elkaar te verenigen zijn. Dit betekent dat het college aan de slag gaat om voorafgaand aan de begroting 2021 een keuzenotitie op te stellen.

Het doel van deze keuzenotitie is om met elkaar inzichtelijk te maken welke ambities en investeringen uit het raadsprogramma moeten worden geschrapt om de taakstelling van € 800.000 in te vullen en daarmee een sluitende begroting op te stellen. Daarbij sluiten we op voorhand niet uit dat we een deel van taakstelling ook moeten gaan invullen met een verhoging van de OZB-belasting.

Effect op leningenportefeuille

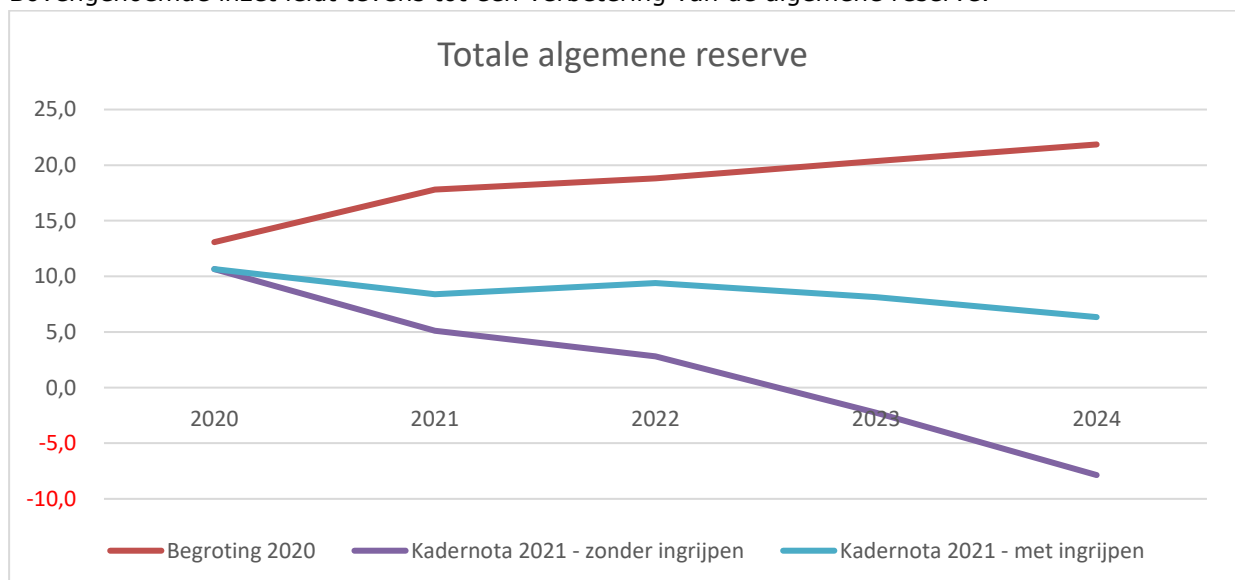
Bovengenoemde inzet leidt tot een lichte verbetering van de leningenportefeuille. De verbetering ziet er als volgt uit:

De rode lijn laat zien dat zonder ingrijpen de leningenportefeuille stijgt naar boven de 175 miljoen. Met de maatregelen die we in deze kadernota voorstellen loopt de leningenportefeuille op tot iets boven de 160 miljoen euro.

Effect op algemene reserve

Bovengenoemde inzet leidt tevens tot een verbetering van de algemene reserve.

In plaats van een negatieve algemene reserve in 2023, sluit met bovengenoemde maatregelen de algemene reserve in 2023 nu op een bedrag van € 6,3 miljoen.

Opgave 2: De opgave binnen gebiedsontwikkeling

Een tweede opgave ligt besloten in de toekomst van ons grondbedrijf en de ontwikkeling van bouwgronden. In 2025 drogen de opbrengsten op. Hoe bieden we het hoofd aan deze ontwikkeling? Een eerste beschouwing laat zien dat winstgevende nieuwe grondexploitatie niet direct voorhanden zijn. Vanuit de inhoud zijn we aan de slag met de dorpsvisies en de vraag wat voor gemeente willen we zijn. Daarbij is het belangrijk om het financieel perspectief en de financiële positie van de gemeente niet uit het oog te verliezen.

In hoofdstuk 4 gaan we in op de specifieke opgave binnen gebiedsontwikkeling. Dit doen we aan de hand van een drietal sporen:

- De lopende grondexploitatie projecten & particuliere ontwikkelingen;
- De strategische grondvoorraad welke *nog* niet in voorbereiding is genomen gericht op gebiedsontwikkeling;
- Het traject van de dorpsvisies en toekomstvisie inclusief update woonvisie, en de regionale agenda wonen, - bedrijventerreinstrategie en - energiestrategie (en tal van andere bouwstenen) die zowel lokaal als regionaal hun behoefte- en ruimtevragen kennen.

Ter ondersteuning van deze ambities wordt in deze kadernota een investeringsfonds voorgesteld. Dit fonds ter grootte van € 2,5 miljoen wordt gevormd uit de algemene reserve bouwgrondexploitatie. Met dit fonds creëren we financiële ruimte om ook in de toekomst onze dorpen leefbaar te houden om waar nodig gronden aan te kopen.

Samenvatting en opstellen van keuzenotitie

De financiële positie van onze gemeente blijft ondanks de voorgestelde maatregelen negatief. Meerjarig is het niet gelukt om een sluitende kadernota te presenteren. De oplopende tekorten leiden tot een fors structureel meerjarig tekort. Dit is een zeer donker financieel perspectief.

Dit donkere financieel perspectief maakt ook dat we een aantal ontwikkelingen op dit moment niet kunnen financieren. Onder andere de investering in het streekmuseum en de turnhal in Reeuwijk Brug worden dan ook in deze kadernota uitgesteld. In hoofdstuk 5 van deze kadernota treft u een overzicht aan van investeringen die we op dit moment niet kunnen opnemen in ons meerjarenperspectief.

Ook vorig jaar is geen sluitende meerjarenperspectief gepresenteerd. Vorig jaar is gekozen om in september een keuzenotitie op te stellen, vooruitlopend op de begroting. Ook dit jaar wordt gezien "alle hens aan dek" voorgesteld om voor de begroting 2021 een keuzenotitie op te stellen.

Het doel van deze keuzenotitie is om de taakstelling van € 800.000 op het reguliere meerjarenperspectief met elkaar in te vullen. Deze keuzenotitie wordt voorafgaand aan de begroting aangeboden.

Leeswijzer van deze kadernota 2021

Deze kadernota kent een zevental hoofdstukken. Daarmee is de opbouw van de kadernota als volgt:

Het reguliere meerjarenperspectief

In hoofdstuk 1 treft het reguliere meerjarenperspectief aan. Dit overzicht laat de ontwikkelingen zien binnen de reguliere begrotingsprogramma's.

Het Sociaal Domein

Gezien de zware financiële wissel op onze financiële positie is gekozen om het sociaal domein apart te benoemen. In dit hoofdstuk maken we allereerst een inschatting van de kostenontwikkeling. Daarnaast doen we een voorstel om een deel van de kostenstijging op te vangen binnen onze begroting.

Een geconsolideerd beeld

In hoofdstuk 3 staan we stil bij het geconsolideerde financiële beeld van onze gemeente. Het reguliere meerjarenperspectief en het perspectief binnen het Sociaal Domein worden hier samengevoegd.

De toekomst van de grondexploitaties en gebiedsontwikkeling

In hoofdstuk 4 gaan we in op de drie sporen rondom grondexploitaties en gebiedsontwikkeling. De opgave om de toekomst van onze gemeente vorm te geven komt hier terug.

Keuzes in investeringen en ontwikkelingen

De slechte financiële positie leidt helaas dat we bepaalde investeringen niet meer kunnen doen. In hoofdstuk 5 van deze kadernota maken we duidelijk welke ontwikkelingen en investeringen we wel meenemen en welke niet.

De Leningenportefeuille en de Algemene Reserve

Zoals gebruikelijk sluiten we af met een inzicht in de leningenportefeuille en de algemene reserve. De in de kadernota voorgestelde maatregelen zijn doorgerekend in beide thema's. In respectievelijk hoofdstuk 6 en 7 gaan we nader in op deze elementen van onze financiële positie.

1. Meerjarenperspectief

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt het meerjarenperspectief van deze kadernota weergegeven. Naast de ontwikkelingen van de algemene uitkering is er ook voor gekozen om zoveel mogelijk inhoudelijke thema's met financiële gevolgen weer te geven. Zoals u van ons gewend bent is het meerjarenperspectief ingedeeld aan de hand van het begrotingsprogramma.

Dit jaar hebben we net als vorig jaar gekozen om hierop één uitzondering te maken: het Sociaal Domein. Zoals in de kwartaalrapportages en de jaarrekening 2019 in het Sociaal Domein is te zien is er binnen het Sociaal Domein een groot financieel tekort dat de financiële positie hard raakt.

Om deze reden hebben we er in deze kadernota voor gekozen om twee meerjarenperspectieven te presenteren:

1. Het reguliere meerjarenperspectief zonder Sociaal Domein
2. Het specifiek meerjarenperspectief van het Sociaal Domein

Het regulier meerjarenperspectief is opgesteld zoals u dat van ons gewend bent en volgt hieronder. In het specifiek meerjarenperspectief Sociaal Domein wordt een inschatting gemaakt van het tekort in het Sociaal Domein de komende jaren.

Financiële norm

In het raadsprogramma Samen Duurzaam Gezond heeft de gemeenteraad van Bodegraven-Reeuwijk voor de komende vier jaar een nieuwe financiële norm opgesteld. Binnen deze financiële norm dient het college elk jaar een kadernota en begroting op te stellen.

a. Algemene norm

1. Eén hoofdbesluitvormingsmoment: de Kadernota
2. Structurele uitgaven worden gedekt met structurele inkomsten
3. Inkomstentegenvallers hoeven niet binnen het lopende begrotingsjaar, gecompenseerd te worden door extra bezuinigingen
4. Uitgaventegenvallers worden in het begrotingsjaar opgevangen binnen het betreffende programma

b. Norm ter verbetering van de leningenportefeuille

1. Een jaarlijkse bijdrage vanuit exploitatiebegroting van €1.000.000 wordt vanuit de exploitatiebegroting aan de algemene reserve toegevoegd
2. Incidentele opbrengsten uit grondverkoop en/ of vastgoedverkoop worden direct in de algemene reserve opgenomen

Vorig jaar is de financiële norm voor de jaren 2021 en 2022 gehalveerd en ingezet voor het tekort binnen het Sociaal Domein. Dit betekent dat er in deze jaren € 500.000 resteert voor de versterking van onze financiële positie.

Het meerjarenperspectief zonder sociaal domein

Hieronder treft u het meerjarenperspectief aan zonder het Sociaal Domein.

Bedragen x € 1.000

Kadernota 2021	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
Begroting 2021-2023	729	1.013	1.541	1.351
af: Financiële Norm	-500	-500	-1.000	-1.000
Resultaat na financiële norm	229	513	541	351
Kadernota 2021-2024	229	513	541	351
<u>Autonome Ontwikkelingen</u>				
Meicirculaire Algemene Uitkering	400	300	-200	800
CAO-ontwikkeling (2%)	-295	-295	-295	-295
Ancienniteit	-70	-70	-70	-70
Saldo na algemene uitkering	264	448	- 24	786
Programma 1 Leven, leren en werken	-136	-136	-136	-136
Programma 2 Wonen en Leven	-169	-231	-231	-231
Programma 3 Ondernemen en Dorpspromotie	-40	-40	-40	-40
Programma 4: Bestuur en Dienstverlening	-112	-112	-112	-112
Algemene Dekkingsmiddelen	234	139	139	139
Saldo	41	68	- 404	406

Leeswijzer

In deze kadernota wordt per programma kort weergegeven welke voorstellen worden gedaan voor 2021 en verder. De kadernota biedt een opsomming van de wijzigingen die worden voorgesteld op het huidige beleid. Dit betekent dat niet alle onderwerpen of thema's zichtbaar zijn in deze nota. Alleen de voorstellen die financiële gevolgen hebben zijn vertaald in de tabellen, die u aan het begin van elk programma aantreft. De onderwerpen in deze kadernota zijn gerangschikt op basis van de programma's in onze begroting.

Dit meerjarenperspectief is opgesteld met een positief saldo als uitgangspunt (of de bestedingsruimte). Extra uitgaven die wij voorzien leiden tot een negatief bedrag in deze kadernota (want minder bestedingsruimte). Extra inkomsten of lagere uitgaven dan voorzien leiden tot een positief bedrag in het meerjarenperspectief.

Autonome ontwikkelingen

De volgende autonome ontwikkelingen worden voorzien:

x € 1.000

Autonome ontwikkelingen	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
Meicirculaire Algemene Uitkering	400	300	-200	800
CAO-ontwikkeling (2%)	-295	-295	-295	-295
Anciënniteit	-70	-70	-70	-70
Totaal	35	- 65	- 565	435

Autonome ontwikkelingen

De begroting 2020-2023 is gebaseerd op de septembercircularisatie 2019. Inmiddels is begin juni de meicirculaire verschenen. Deze laat een fluctuerend beeld zien voor wat betreft onze inkomsten. Aan de waarde van de meicirculaire zijn wel belangrijke kanttekeningen te plaatsen. Zo worden het klassiek verdeelmodel en het verdeelmodel Sociaal Domein per 1 januari 2022 aangepast. Effecten van deze aanpassingen hebben naar het zich laat zien negatieve effecten voor kleine gemeenten. Deze financiële effecten zijn op dit moment niet duidelijk, maar plaatsen wel voor enige twijfels bij de waarde van deze meicirculaire.

CAO-ontwikkelingen

De huidige CAO loopt tot 1 januari 2021. Over de CAO vanaf 2021 zijn nog geen onderhandelingen gestart. In deze kadernota is een aanname gedaan van een CAO ontwikkeling in 2021 van 2%. Het effect hiervan is vertaald in bovenstaande tabel.

Anciënniteit

In deze kadernota is net als vorig jaar een bedrag opgenomen voor anciënniteit. Dit betekent dat onze ambtenaren elk jaar in hun schaal een trede omhooggaan (tot aan het einde van de cao-schaal). In 2021 wordt dit effect berekend op € 70.000 nadelig.

Programma 1 Leven, leren en werken

In dit hoofdstuk wordt stilgestaan bij de wijzigingen van programma 1 Leven en Leren. Programma 1 bevat (behalve het Sociaal Domein) de thema's sport, onderwijs, cultuur en vastgoed.

Programma 1 kent de volgende financiële wijzigingen:

Programma 1 Leven, leren en werken	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
A. Dotatie voorziening groot onderhoud	-136	-136	-136	-136
B. Kapitaallasten nieuwbouw school de Brug				
C. Voorbereidingskrediet Willibrod Millandschool	-25			
C. Voorbereidingskrediet Da Costa	-25			
Incidentele kosten uit reserve	50			
Totaal	- 136	- 136	- 136	- 136

x € 1.000

A. Dotatie voorziening groot onderhoud

Voor het beheer en onderhoud van al onze accommodaties hebben wij in 2018 de Meerjaren Onderhouds Plannen (MJOP's) laten actualiseren. Op basis van deze MJOP's is in de Kadernota 2020 de voorziening groot onderhoud bepaald. Voor de begroting 2020 waren destijds de MJOP's van de Bodegraafse sportaccommodaties niet in beeld omdat het beheer en onderhoud bij de BSV was ondergebracht. Dit gaat vanaf 2021 veranderen. Hiervoor hebben wij de MJOP's van alle sportaccommodaties opnieuw laten opstellen. De effecten hiervan moeten een plaats krijgen in de kadernota 2021. Dit zal betekenen dat de dotatie aan de voorziening groot onderhoud toeneemt van € 844.000 (Kadernota 2020) naar € 980.000 (Kadernota 2021), een toename van € 136.000.

B. Kapitaallasten nieuwbouw school de Brug

In januari 2020 is een besluit genomen over nieuwbouw van school de Brug in Nieuwerbrug. De extra kapitaallasten die samenhangen met deze investering zijn opgenomen in deze kadernota. Uitgaande van oplevering van de nieuwbouw in 2023, starten we in 2024 met het afschrijven op deze investering.

C. Voorbereidingskredieten nieuwbouw scholen

Investerings van deze scholen zijn voorzien in het integraal onderwijshuisvestings plan (IHP) van vorig jaar. Voor zowel de nieuwbouw van de Da Costa school als enige uitbreiding van de Willibrordschool aan het Dronenplein, zijn voorbereidingskredieten van beperkte omvang noodzakelijk voor projectinrichting en verkenningen. De regel is dat wij voorbereidingskredieten zo weinig mogelijk activeren, maar opnemen in onze reguliere exploitatiebegroting.

Voorgesteld wordt beide voorbereidingskredieten te dekken uit de algemene reserve. Dit gezien het eenmalig karakter van de uitgave.

Programma 2 Wonen en Leven

In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan programma 2 van de begroting Wonen en Leven. Dit programma bevat de volgende grote thema's: leefomgeving, grondexploitaties ruimtelijke ordening, verkeer, afval en duurzaamheid. Programma 2 kent het volgende financieel kader:

x € 1.000

Programma 2 Wonen en Leven	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
A. Beheer openbare Ruimte	-109	-159	-159	-159
B. Incidentele kosten openbare ruimte	-	-	-	-
C. Bewust Afval Scheiden	-	-	-	-
D. Duurzaamheid	-60	-72	-72	-72
E. Omgevingswet en dorpsvisies	-	-	-	-
F. Verkeer	-	-	-	-
Totaal	- 169	- 231	- 231	- 231

A. Beheer openbare ruimte

Het budget voor het onderhoud en de investeringen aan de openbare ruimte wordt elk jaar in de kadernota geactualiseerd. Samengevat bevat het de volgende financiële wijzigingen:

x € 1.000

Beheer openbare Ruimte	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
1. Areaaluitbreiding openbare ruimte	-77	-77	-77	-77
2. Hogere onderhoudslasten begraafplaats Vredehof	-20	-20	-20	-20
3. Hogere kosten baggerwerkzaamheden	-	-50	-50	-50
4. Kapitaallasten afkoppelen riool Reeuwijk Brug West	-12	-12	-12	-12
Totaal	- 109	- 159	- 159	- 159

Areaaluitbreiding openbare ruimte

Elk jaar wordt een inschatting gemaakt van de kosten van areaaluitbreiding van onze gemeente. Areaaluitbreiding is de uitbreiding van openbare ruimte in onze gemeente als gevolg van nieuwbouw. Het onderhoud hiervan leidt tot hogere kosten. De toename van het aantal huizen in onze gemeente leidt ook tot hogere OZB-opbrengsten. Deze zijn opgenomen in het programma Algemene Dekkingsmiddelen.

1. Hogere onderhoudslasten begraafplaats Vredehof

Begraafplaats Vredehof wordt door grondaankoop in oppervlakte bijna twee keer zo groot. De nieuwe beplanting vraagt met name de eerste jaren veel onderhoud. In 2020 moet het groenonderhoud van de begraafplaats opnieuw worden aanbesteed. In deze kadernota houden we rekening met hogere kosten voor het onderhoud.

2. Hogere kosten baggerwerkzaamheden

In het voorjaar van 2020 is het programma rondom baggeren geactualiseerd. De hogere kosten die verband houden met dit programma zijn opgenomen in deze kadernota. Met dien verstande dat de kostenstijging zich in 2022 voor het eerst volledig voordoet.

3. Kapitaallasten afkoppelen riolering Reeuwijk Brug West

In het project Reeuwijk Brug West zijn hogere kosten door het actief afkoppelen van het riool in verband met klimaatadaptatie. Deze afkoppeling vraagt om een investering van € 250.000. De kapitaallasten hiervan bedragen ongeveer € 12.000 per jaar.

B. Incidentele kosten openbare ruimte

De volgende incidentele kosten rondom de openbare ruimte zijn opgenomen in deze kadernota:

x € 1.000

Incidentele kosten Openbare Ruimte	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
Ruimte maken begraafplaats Tempel				-50
Herziening onderhoudsplan leefomgeving	-35			
Onderzoekskosten vernieuwing afvalbrengrstation	-30			
Dekking incidentele kosten uit reserve	65			50
Totaal	-	-	-	-

Ruimte maken begraafplaats Tempel

Het ruimte maken bij de algemene graven op begraafplaats Tempel wordt in 2020 niet uitgevoerd. De werkzaamheden zijn doorgeschoven.

Herziening onderhoudsplan Leefomgeving

Het onderhoudsplan Leefomgeving en V-GRP (rioleringsplan) vormen het raads kader voor het onderhoud en beheer van de openbare ruimte. Daarnaast is het V-GRP de onderlegger voor de rioolheffing. Deze documenten gaan over de periode 2018 t/m 2022. Dit betekent dat de herziening hiervan voor de kadernota 2022 gereed is. Om dit traject te faciliteren en te organiseren zijn eenmalig middelen benodigd.

Onderzoekskosten vernieuwing Afvalbrengrstation

In 2021 vindt onderzoek naar de toekomst van het afvalbrengrstation plaats. Om dit onderzoek te financieren wordt voorgesteld een incidenteel bedrag van € 30.000 op te nemen.

Dekking incidentele kosten uit reserve

Gezien het incidentele karakter van de kosten wordt voorgesteld deze te dekken uit de algemene reserve.

C. Bewust Afval Scheiden

Rondom de inzameling en verwerking van afval in onze gemeente zijn de volgende wijzigingen te vermelden:

x € 1.000

Afval	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
Toename kosten afvalinzameling en verwerking	-163	-163	-163	-163
Invoering betaling afvalbrengrstation	163	163	163	163
Totaal	-	-	-	-

Toename kosten afvalinzameling en verwerking

De kosten voor bewust afval scheiden en verwerken tot grondstof nemen toe.

- Toename van de kosten voor verwerking (aanbestedingsresultaat)
- Lagere opbrengst van reststromen, zoals papier en GFT (wereldmarkt ontwikkeling)
- Door hogere kwaliteitseisen voor zuiverheid reststromen waardoor een toename afkeuren van vrachten.
- Toename milieu belasting voor verbranden restafval
- Investering in optimalisatie containerbeheer om kosten te op termijn te verlagen.

In totaal nemen de kosten voor afvalinzameling en verwerking toe met € 163.000.

Invoering betaling afvalbrengrstation

Jaarlijks brengen inwoners met elkaar 40.000 bezoeken aan het afvalbrengrstation. Op dit moment is het gebruik van het afvalbrengrstation kosteloos voor onze inwoners In deze kadernota wordt voorgesteld om vanaf 2021 een tarief te heffen over het gebruik van het station. De opbrengsten van deze heffing worden geprognosticeerd op € 163.000 en compenseren daarmee de toenemende kosten. Op deze wijze blijft de algemene afvalstoffenheffing gelijk.

D. Duurzaamheid

Duurzaamheid is een belangrijk thema deze raadsperiode. Dit betekent dat we de komende jaren actief stappen zetten op weg naar onze doelstellingen. In deze kadernota nemen we enkele concrete maatregelen op met financiële gevolgen:

x € 1.000

Duurzaamheid	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
Klimatadaptatie - extra inzet	-60	-60	-60	-60
Klimaatadaptatie - meekoppelkansen		-12	-12	-12
Klimaatadaptatie - stimuleringsubsidie	-35	-	-	-
Verhogen plafond duurzaamheidsleningen	-	-	-	-
Dekking eenmalige kosten uit reserve	35			
Totaal	- 60	- 72	- 72	- 72

Klimaatadaptatie

Extra inzet en capaciteit duurzaamheid en klimaatadaptatie

In juni is het raadsvoorstel klimaatadaptatie in de gemeenteraad behandeld. Voor onze duurzaamheidsambities en opgaven rondom klimaatadaptatie is structureel extra inzet nodig. Hiervoor worden ongeveer € 60.000 aan extra kosten verwacht.

Stimuleringssubsidies duurzaamheid

Om klimaat adaptief handelen van bewoners en bedrijven te stimuleren stellen we voor om een bedrag van € 35.000 beschikbaar te stellen voor het begrotingsjaar 2021. Bij de begrotingsbehandeling 2019 heeft u bij motie voor het begrotingsjaar 2022 al een bedrag van € 35.000 al beschikbaar gesteld. Met voorstel voorzien we dat zowel in 2021 en 2022, twee jaar lang het klimaatbestendig handelen van bewoners en bedrijven kunnen stimuleren. Wij stellen voor om na deze twee jaar de effecten te evalueren en te bezien of en in welke mate we verder gaan met deze stimuleringssubsidie.

Eenmalig bedrag meekoppelkansen

Voorgesteld wordt om in 2021 eenmalig € 250.000 beschikbaar te kansen voor meekoppelkansen duurzaamheid – openbare ruimte. Dit betekent concreet dat we in de openbare ruimte extra middelen beschikbaar stellen om duurzaamheidsmaatregelen te treffen. Vanaf 2022 gaan deze meekoppelkansen integraal onderdeel uitmaken van het nieuwe beheersplan leefomgeving dat wordt opgesteld.

Verhogen plafond duurzaamheidsleningen

In de tweede helft van 2020 bezien we of het plafond van de duurzaamheidsleningen kan worden verhoogd tot een gezamenlijk plafond van € 1,0 miljoen (op dit moment is het gezamenlijk plafond € 890.000). Deze verhoging vraagt om een aanpassing van de verordening duurzaamheidslening. Financieel gezien leidt de verhoging van het plafond niet tot een extra last in ons meerjarenperspectief. Het geld dat we uitlenen vloeit immers op termijn weer terug naar de gemeente.

E. Dorpsvisies en omgevingswet

De omgevingswet is uitgesteld. De wet zou aanvankelijk per 1 januari 2021 in werking treden. Met die inwerkingtreding vinden er ook een aantal veranderingen plaats in de verantwoordelijkheden en bevoegdheden die gemeenten hebben op het beleidsterrein bodem en ondergrond. Verschillende provinciale bodemtaken worden overgedragen aan de gemeenten. Dit heeft financiële en juridische gevolgen. Het is op dit moment de vraag of de gemeenten voldoende middelen van het Rijk krijgen. Duidelijkheid over de financiële bijdrage van het Rijk wordt pas in het najaar (november wordt genoemd) 2020. Ook de wet kwaliteitsborging bouwen wordt uitgesteld. Deze wet, samen met de omgevingswet, zal ingrijpende gevolgen hebben voor de legesheffing door gemeenten.

Omgevingsvisie en dorpsvisie	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
Vorbereiding omgevingswet (idem als in 2020)	-115	-	-	-
Dorpsvisies (idem als in 2020)	-50			
Keuze: eenmalige kosten dekken uit de reserve	165			
Totaal	-	-	-	-

Voorgesteld wordt om de budgetten ter voorbereiding van de omgevingswet en de dorpsvisies te continueren in 2021. In de begroting is eenmalig € 165.000 opgenomen voor beide ontwikkelingen.

F. Verkeer

Binnen het onderwerp verkeer zijn de volgende beleidsinhoudelijke thema's te schetsen:

x € 1.000

Verkeer	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
Spoorwegovergang Goudseweg	-	pm	pm	pm
Spitsbusdienst Bodegraven - Gouda	-	pm	pm	pm
Doorfietsroute Gouda - Bodegraven	-	pm	pm	pm
Fietsoversteek Botrotonde	-	pm	pm	pm
Strategisch plan Verkeersveiligheid	-	pm	pm	pm
Totaal	-	-	-	-

Spoorwegovergang Goudseweg

Voor een hogere frequentie voor de treinverbinding Leiden - Utrecht is het noodzakelijk dat er een goede en veilige kruispunt oplossing komt voor de spoorwegovergang aan de Goudseweg. ProRail neemt de investeringskosten op zich. De onderhoudskosten voor het 'niet spoorgedeelte' zijn voor de gemeente. Hiervoor zal extra geld moeten worden geraamd. In het najaar van 2020 wordt hiervoor een voorstel gedaan. Dit voorstel kan financieel opgenomen worden in de kadernota voor 2022.

Doorfietsroute SFR Gouda - Bodegraven

De provincie Zuid-Holland heeft voor haar Toekomstagenda Snelfietsroutes een verkenning laten uitvoeren naar potentieel kansrijke routes. De route Gouda-Bodegraven heeft deze potentie, en heeft in de verkenning geleid tot een voorkeursroute Gouda via Reeuwijk over het traject RHW/ZMW naar Bodegraven.

Om het tracé van de doorfietsroute te optimaliseren naar de ontwerprichtlijnen van een Snelfietsroute, zijn aanpassingen in het wegontwerp noodzakelijk. De financiële middelen voor deze aanpassingen zijn op dit moment niet begroot. Hiervoor zal extra geld moeten worden geraamd.

Fietsoversteek N11 / N459 (Botrotonde)

Voor de tunneloplossing voor de fietsoversteek heeft de provincie Z-H begin deze maand de opdracht verstrekt aan ARCADIS om tot een Voorlopig Ontwerp + Kostenraming te komen. Volgens de planning zijn het Voorlopig Ontwerp + de kostenraming te verwachten in september 2020. De gemeente is wegbeheerder van het noordelijk deel van de botrotonde. Als er een haalbaar ontwerp is en tot uitvoering wordt overgegaan zal de gemeente hieraan ook moeten bijdragen.

Strategisch Plan Verkeersveiligheid (SPV).

In december 2019 is het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 door het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat gepresenteerd. Het SPV is gericht op "risico gestuurd werken". Door de belangrijkste risico's in kaart te brengen, kunnen overheden de meest effectieve maatregelen nemen om het aantal verkeersslachtoffers te minimaliseren.

In de regio Midden-Holland (een samenwerkingsverband van de gemeenten Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Krimpenerwaard, Waddinxveen en Zuidplas en het Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard (HHSK) wordt gezamenlijk invulling gegeven aan de risico gestuurde aanpak. Medio 2020 is inzichtelijk waar de belangrijkste risico's in de gemeente Bodegraven-Reeuwijk aanwezig zijn. Vanaf dat moment kunnen keuzes worden gemaakt in een aanpak en financiering. Wij streven er naar om in het 3^e kwartaal van dit jaar met een projectvoorstel te komen.

Programma 3: Samenwerken, economie en dorpspromotie

De thema's binnen het programma zijn: economie, dorpspromotie, recreatie en toerisme. Het financieel kader van het programma:

x € 1.000

Programma 3 Ondernemen en dorpspromotie	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
A. Economie	-40	-40	-40	-40
B. Recreatie en Toerisme	-	-	-	-
Totaal	- 40	- 40	- 40	- 40

A. Economie

Binnen het onderdeel Economie zijn de volgende wijzigingen opgesteld:

x € 1.000

Economie	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
Bijdrage programmabureau Triple Helixsamenwerking	-30	-30	-30	-30
Verduurzaming en circulariteit bedrijventerreinen	-10	-10	-10	-10
Deelname A12-corridor als kernpartner	-20			
Dekking incidentele kosten uit reserve	20			
Totaal	- 40	- 40	- 40	- 40

Bijdrage programmabureau Triple Helix Samenwerking

Een bijdrage voor de realisatie van de regionale samenwerking Economische visie Midden-Holland (Blaauwberg). De kosten voor het Triple Helix programmabureau bedragen € 200.000,- Deze kosten worden via een vast bedrag per inwoners verdeeld over de aangesloten gemeenten. Voor onze gemeente houden we rekeningen met een structurele bijdrage van € 30.000,-

Verduurzaming en circulariteit bedrijventerreinen

In de strategie voor de bedrijventerreinen willen we intensiever gaan inzetten op verduurzaming en circulaire economie. Dit met een langduriger aanpak op de bedrijventerreinen, in aanvulling op de verschillende relatief beperkte projecten die thans worden ingezet. Hiervoor is samenwerking met de bedrijven en ondernemersverenigingen te zoeken. Tevens is het de bedoeling gebruik te maken van de jaarlijks hiervoor beschikbare gestelde subsidie van de provincie. Om een dergelijke aanpak van de grond te krijgen is te beschikken over een bedrag aan voor cofinanciering van zo'n €10.000,-

Deelname A12-corridor als kernpartner

Van de stuurgroep A12-corridor is een voorstel voor deelname aan dit project ontvangen als kernpartner. Dit voorstel wordt gesteund door de provincie. Deelname aan het project als 'logistieke gemeente' geeft een stevig positie in het infra-dossier en het dossier ruimte voor

ondernemen. Het toetredingsbedrag bedraagt € 20.000,- incidenteel. Dit bedrag wordt gedekt uit de algemene reserve

B. Recreatie en Toerisme

Een tweede belangrijk onderdeel van programma 3 bedraagt Recreatie en Toerisme

x € 1.000

Incidentele kosten Waterrecreatie	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
Waterrecreatie	-30			
Dekking eenmalige kosten uit reserve	30			
Totaal	-			

Voorgesteld wordt om in 2021 middelen vrij te maken om het projectplan Waterrecreatie op te stellen. Naar verwachting is hier € 30.000 voor noodzakelijk. Dit bedrag is incidenteel. Daarom wordt voorgesteld dit te dekken uit de algemene reserve.

Programma 4 Bestuur en Dienstverlening

De thema's binnen dit programma zijn: regionale samenwerking, dienstverlening, veiligheid en burgerparticipatie. Het financieel kader ziet er als volgt uit:

x € 1.000

Programma 4 Bestuur en Dienstverlening	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
BSGR	-51	-51	-51	-51
Veiligheidsregio Hollands Midden	-61	-61	-61	-61
Totaal	- 112	- 112	- 112	- 112

Zoals vermeld in het raadsvoorstel verbonden partijen dat in mei in uw raad is vastgesteld vragen de begrotingen van de BSGR en de Veiligheidsregio tot hogere kosten. Deze kosten worden opgenomen in onze kadernota 2021.

Programma algemene dekkingsmiddelen

Binnen het programma algemene dekkingsmiddelen worden de volgende wijzigingen voorzien.

x € 1.000

Algemene dekkingsmiddelen	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
Hogere opbrengsten grafrechten	50	50	50	50
Hogere OZB opbrengst areaaluitbreiding	77	77	77	77
100% kostendekkendheid rioolheffing	12	12	12	12
Toerekenen uren aan investeringen	95			
Totaal	234	139	139	139

Hogere opbrengst grafrechten

Op basis van de jaarrekening 2019 en de uitbreiding van begraafplaats voorzien we hogere inkomsten bij onze grafrechten. Deze structurele verhoging nemen we daarmee op in onze begroting. Deze hogere opbrengsten zijn niet het gevolg van verhoging van het tarief, maar het effect van meer grafrechten.

Hogere OZB opbrengst areaaluitbreiding

Elk jaar maken we een inschatting van de extra inkomsten aan OZB als gevolg van meer woningen in onze gemeente. Dit jaar stellen we de hogere opbrengst OZB gelijk aan de meerkosten van het onderhoud van de openbare ruimte (zie programma 2 in dit meerjarenperspectief).

100% kostendekkendheid rioolheffing

In programma 2 van dit meerjarenperspectief is een lastenverhoging van € 12.000 opgenomen als gevolg van een investering van € 250.000 in Reeuwijk Brug West. Als we het uitgangspunt hanteren van 100% kostendekkenheid dan worden de inkomsten van de rioolheffing verhoogd met eenzelfde bedrag. Gemiddeld leidt dit bedrag tot een verhoging van ongeveer € 1 euro per huishouden per jaar.

Toerekening uren aan investeringen

In onze gemeente rekenen we jaarlijks uren toe aan investeringen en grondexploitaties. Als we het investeringsniveau van 2021 bezien dan ontstaat er financiële ruimte om een bedrag van € 95.000 extra toe te rekenen aan de investeringen en uitgaven grondexploitaties.

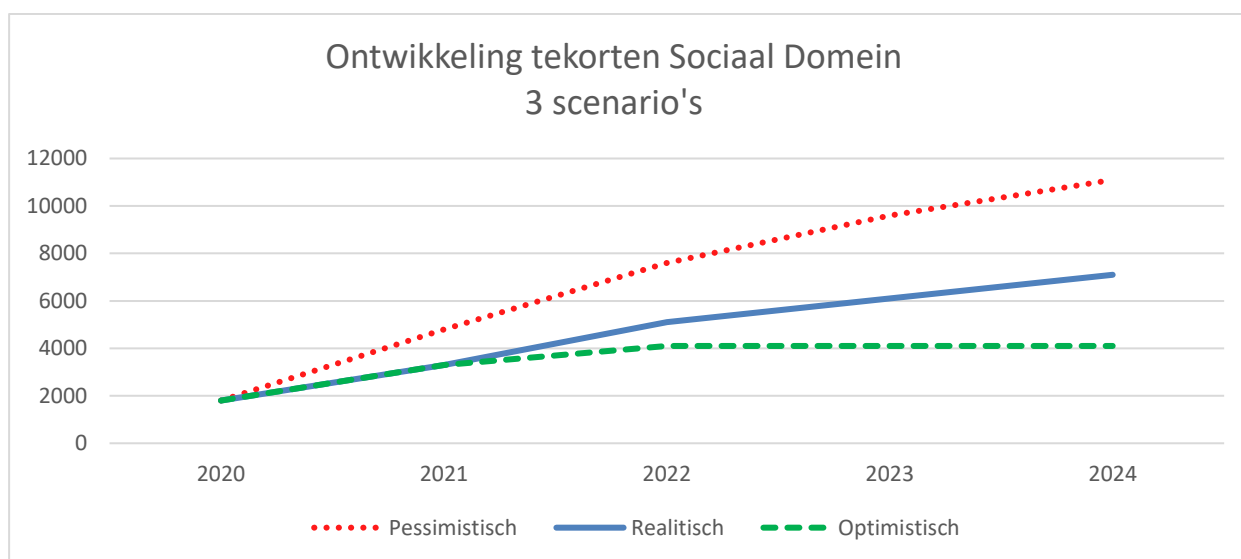
2 Meerjarenperspectief Sociaal Domein

In dit hoofdstuk treft u het meerjarenperspectief aan rondom het Sociaal Domein. Dit meerjarenperspectief bestaat uit twee blokken:

- Een prognose en bandbreedte van het tekort in het Sociaal Domein
- Context en ontwikkeling van het tekort
- Drie mogelijke keuzes.

A. Bandbreedte in kosten van het Sociaal Domein

Voor de kostenontwikkeling in het Sociaal Domein zijn verschillende scenario's ontwikkeld. Een pessimistisch, een realistisch en een optimistisch scenario. Hieronder de bandbreedte van deze scenario's geschetst. Daarna gaan we in op de variabelen van deze scenario's.

1. Optimistisch Scenario

Op basis van de informatie die we op dit moment weten is het volgende scenario opgesteld:

Opgave Sociaal Domein	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
Bedragen x € 1.000				
Opgaven SD uit kadernota 2021:				
Invulling Taakstelling Sociaal Domein	-150	-1.000	-1.000	-1.000
Invulling Taakstelling subsidies	-125	-125	-125	-125
Invulling Taakstelling Ferm Werk	-50	-50	-50	-50
Structurele kostenstijging 2021	-1.988	-1.988	-1.988	-1.988
Hogere begroting Ferm Werk	-650	-650	-650	-650
RDOG	-282	-268	-268	-268
Verbeterplan Jeugdbescherming West	-91	-	-	-
Dekking eenmalige kosten uit reserve	91			
Saldo	- 3.245	- 4.081	- 4.081	- 4.081

Taakstellingen begroting 2020-2023

Allereerst begint de tabel met een overzicht van de diverse taakstellingen zoals deze vorig jaar in de begroting zijn opgenomen. Deze taakstellingen tellen mee in de financiële opgave binnen het Sociaal Domein, daar zij nog moeten worden ingevuld. In totaal is de opgave om in 2021 €325.000 te vinden en vanaf 2022 € 1.175.000.

Kostenontwikkeling en prognose

In de eerste bestuursrapportage van 2020 is een inschatting gemaakt van de stijging van de ontwikkeling van de kosten in 2021. Deze kostenstijging nemen wij op in de kadernota 2021. Tevens zijn er extra kosten te verwachten naar aanleiding van een uitspraak van de rechter die een hoger tarief veroorzaakt bij hulp bij het huishouden. Tevens is rekening gehouden met een kostenstijging door verlening van de aanbesteding leerlingenvervoer. Deze elementen samen zorgen voor een structurele kostenstijging van bijna € 2,0 miljoen.

Hogere begrotingen Ferm Werk en RDOG

Zoals in het raadsvoorstel zienswijze verbonden partijen is aangegeven leiden de begrotingen van Ferm Werk en de RDOG tot een hogere gemeentelijke bijdrage. Wij zien deze begrotingen in het licht van het sociaal domein. Daarom tellen wij de begrotingen bij onze opgave binnen het Sociaal Domein.

Verbeterplan Jeugdbescherming West

Op last van een ministeriële aanwijzing moet onze regio extra middelen bijdragen aan Jeugdbescherming West. Dit om een verbeterplan uit te voeren. De kosten hiervan bedragen € 91.000. Voorgesteld wordt deze kosten te dekken uit de algemene reserve.

2. Pessimistisch scenario

Als we kijken naar de stijging van kosten binnen het Sociaal Domein dan neemt deze de afgelopen twee jaar exponentieel toe. In het slechte scenario is uitgegaan van een kostenstijging van € 1,5 miljoen per jaar vanaf 2021 en een negatief effect van een verdeel model sociaal domein. De eerste berichten wijzen op een negatief effect van het sociaal domein model voor kleine gemeenten van € 33,- per inwoner. Financieel gezien leidt deze doorvertaling tot een tekort van € 11,0 miljoen:

Pessimistisch Scenario	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
Optimistisch Scenario	- 3.245	- 4.081	- 4.081	- 4.081
Structurele kostenstijging Sociaal Domein	-1.500	-3.000	-4.500	-6.000
Negatief effect Verdeel Model	-	-500	-1.000	-1.000
Pessimistisch Scenario	-4.745	-7.581	-9.581	-11.081

Bedragen x
€ 1.000

3. Realistisch scenario – uitgangspunt voor deze kadernota

Ten opzichte van het basis scenario kunnen we ook structurele kostenstijging opnemen in het Sociaal Domein. De afgelopen jaren is het kostenniveau van het Sociaal Domein toegenomen. In het midden scenario houden we dan ook rekening met een toename van de kosten van € 1,0 miljoen per jaar vanaf 2022. Daarmee loopt de opgave op naar € 7,0 miljoen per jaar:

Bedragen
x € 1.000

Opgave Sociaal Domein	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
Opgaven SD uit kadernota 2021:				
Invulling Taakstelling Sociaal Domein	-150	-1.000	-1.000	-1.000
Invulling Taakstelling subsidies	-125	-125	-125	-125
Invulling Taakstelling Ferm Werk	-50	-50	-50	-50
Structurele kostenstijging 2021	-1.988	-1.988	-1.988	-1.988
Hogere begroting Ferm Werk	-650	-650	-650	-650
RDOG	-282	-268	-268	-268
Verbeterplan Jeugdbescherming West	-91	-	-	-
Dekking eenmalige kosten uit reserve	91			
Structurele kostenstijging 2022 en verder		-1.000	-2.000	-3.000
Saldo	- 3.245	- 5.081	- 6.081	- 7.081

Het realistische midden scenario is het uitgangspunt voor deze kadernota. Er is een aanname gedaan voor een kostenstijging van € 1,0 miljoen per jaar. De onzekerheid rondom het verdeelmodel is in dit scenario niet meegenomen.

B. Context en ontwikkeling van het tekort

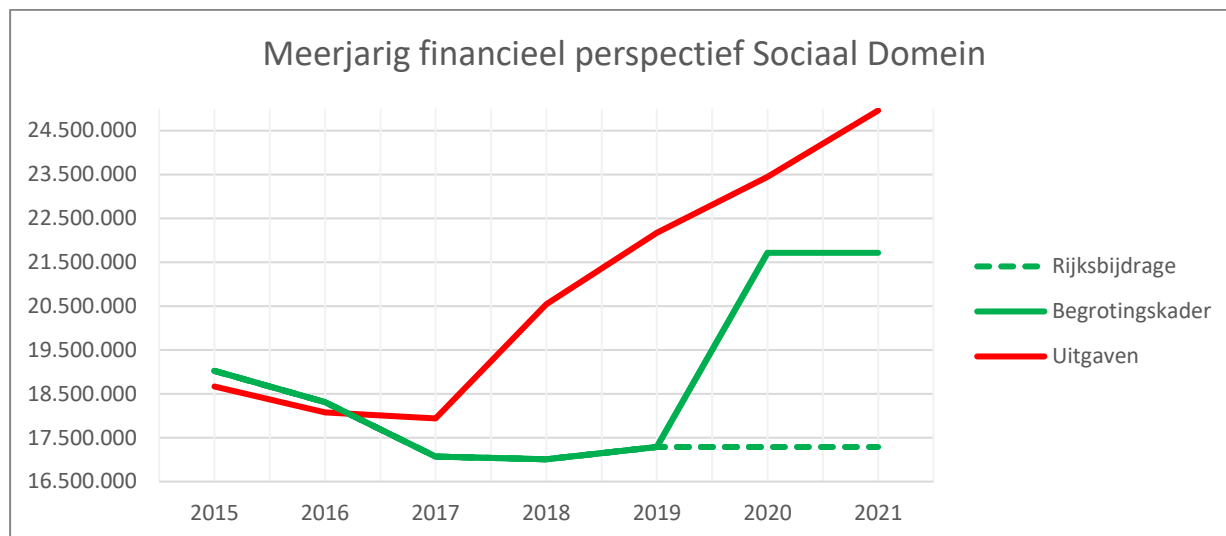
In deze paragraaf gaan we in op de mogelijkheden en keuzes die voor ons ligt. In dit hoofdstuk en in deze kadernota gaan we uit van het realistische scenario omtrent de kostenontwikkeling het sociaal domein.

De totale kosten binnen het sociaal domein stijgen in 2021 met dit scenario naar een bedrag van € 25,0 miljoen. Dit terwijl het begrotingskader in 2021 afgerond € 22,0 miljoen bedraagt. Een tekort van ruim € 3,2 miljoen dat in 2021 opgevangen moet worden binnen de gemeentelijke exploitatie, binnen de algemene reserve en binnen de leningenportefeuille.

Het financieel tekort van dit jaar staat niet op zichzelf. De afgelopen jaren zijn de tekorten opgelopen door een steeds toenemende zorgvraag. Het afgelopen jaar hebben we op basis van de historische gegevens van destijds het begrotingskader opgehoogd met ongeveer € 4 miljoen. Amper een jaar later blijkt dit verre van voldoende om de stijgen kosten van met name de Jeugdhulp op te vangen.

Als de uitgaven binnen het Sociaal Domein worden vergeleken met de oude rijksbijdrage voor het Sociaal Domein (17,3 miljoen) dan is het verschil tussen de inkomsten van het rijk en de uitgaven inmiddels opgelopen tot € 8 miljoen per jaar.

In onderstaande grafiek is weergegeven hoe de uitgaven zich verhouden tot het begrotingskader en tot de rijksbijdrage.

Context van ingrijpen en keuzes maken

Zonder maatregelen neemt dit tekort toe van € 3,2 miljoen naar € 6,7 miljoen in 2023. Met deze tekorten is de financiële positie van onze gemeente onhoudbaar. Met dergelijke tekorten wordt onze gemeente binnen enkele jaren onder financieel toezicht gesteld bij de provincie Zuid Holland. Ingrijpen en bijsturen is noodzakelijk. Ingrijpen vindt plaats binnen de volgende context

Geen ruimte in ons reguliere meerjarenperspectief

Onze inwoners hechten waarde aan het voorzieningenniveau dat in onze gemeente aanwezig is. Hierbij denken we niet alleen aan de cultuur en sportvoorzieningen maar ook aan de uitstraling van onze openbare ruimte of de inrichting van de dorpscentra. Om de leefbaarheid van onze dorpen te bewaren en te koesteren staat het college op het standpunt om het tekort van het Sociaal Domein niet te bestrijden door te snijden in dit voorzieningenniveau. Dergelijke maatregelen staan niet in verhouding tot de grote opgave die voor ons ligt, en bovendien dragen dergelijke bezuinigen niet bij aan de oorzaak van het tekort: een toenemend aantal jeugdigen dat gebruik maakt van de Jeugdhulp.

Daarbij komt dat het regulier meerjarenperspectief de afgelopen jaren voldoende is uitgeknepen. Als sinds 2014 bekijken we met een goede budgetdiscipline naar de uitgaven. Alle lucht is er de afgelopen jaren wel uitgeknepen.

Geen overvloedige inkomsten uit de grondexploitaties

Zoals in het hoofdstuk over gebiedsontwikkeling is te lezen drogen de inkomsten uit de grondexploitaties op. De afgelopen jaren zijn de tekorten in het Sociaal Domein opgevangen door de positieve resultaten in de grondverkoop. In de toekomst is dit niet meer mogelijk.

Maatschappelijk ontwikkeling

Daarnaast zien we een maatschappelijke beweging waarbij bijvoorbeeld tegenslag en pech niet meer worden geaccepteerd in onze levens. De idee van de maakbare samenleving en een maakbaar leven heeft de afgelopen jaren sterk aan invloed gewonnen. Samen met de hooggespannen verwachtingen van onze kinderen leidt dit tot een maatschappelijke beweging waarbij het inzetten hulp, zorg en ondersteuning steeds normaler wordt. Deze hulp en ondersteuning vindt steeds vaker plaats in de vorm van maatwerkvoorzieningen.

Geen bijzonder zorggebruik in onze gemeente

Ingrijpen binnen het Sociaal Domein doen we ook met wetenschap dat er in onze gemeente regionaal maar ook landelijk geen bijzonder zorggebruik is waar te nemen. Vergeleken met landelijke cijfers zien we een gemiddeld gebruik van Wmo- en Jeugdvoorzieningen in onze gemeente. Het percentage uitkeringsgerechtigden in de bijstand is zelfs aanzienlijk lager dan het landelijk beeld. Bijsturen in een Sociaal Domein met deze uitgangspunten is lastig. Quick-wins of grote stappen liggen niet direct voor handen. Het is niet aannemelijk dat we op korte termijn het gehele tekort op het Sociaal kunnen opvangen met bezuinigingsmaatregelen in het sociaal domein.

Systeemfout binnen de jeugdhulp

Als laatste thema binnen deze context is de systeemfout binnen de Jeugdhulp en de talmende houding van de Rijksoverheid om een landelijke oplossing te creëren. We zien we dat gemeenten van de Rijksoverheid een buitengewoon laag macro-bedrag ontvangen voor de uitvoering van de taken binnen het Sociaal Domein. Daarnaast zien we een landelijke jeugdwet met veel open einden die ons niet in staat stelt regie te voeren op het zogenaamde gedwongen kader (rechtens en jeugdbescherming).

Lage bijdrage Rijksoverheid door hoog gemiddeld inkomen

Zoals bekend is onze gemeente nadeelgemeente in het Sociaal Domein. Wij behoren tot de 30 gemeenten die het laagste bedrag per inwoner ontvangen. Dit nadeel is gerelateerd aan de verdeelsleutel gemiddeld inkomen. Door het hoge gemiddelde inkomen in onze gemeente worden wij voor € 2,5 miljoen gekort in het verdeelmodel sociaal domein. In het verdeelmodel wordt er namelijk van uitgegaan dat inwoners met een hoog inkomen zelf hulp en ondersteuning inkopen en geen gebruik maken van de gemeentelijke voorzieningen. De wet op de Jeugdhulp biedt niet de mogelijkheid om bijvoorbeeld een inkomensafhankelijke bijdrage te vragen.

Geen verwachtingen van een nieuw verdeelmodel

De verwachtingen van een positief financieel effect van een nieuw verdeelmodel zijn uiterst laag. De beweging die we zien is dat kleine gemeenten buitengewoon negatieve verdeeleeffecten mogen verwachten. Verlossing door meer inkomsten uit het Rijk is op korte termijn dan ook niet te verwachten.

Binnen deze context moeten we met elkaar keuzes maken om met het stijgende tekort in het Sociaal Domein om te gaan.

C. Op hoofdlijnen drie mogelijkheden

De hiervoor geschetste context schetst donkere wolken boven de gemeentelijke financiële positie. Gezien het gegeven dat we het voorzieningenniveau binnen ons gemeente in stand willen houden, we op korte termijn geen extra inkomsten van de Rijksoverheid of van de grondexploitaties mogen verwachten zien we op hoofdlijnen drie mogelijkheden om het tekort in het Sociaal Domein tegen te gaan:

1. Besparingen binnen het Sociaal Domein
2. Loslaten van de financiële norm
3. Taakstelling reguliere exploitatie;

Inzet van de drie instrumenten

Hieronder is een voorstel opgenomen op welke wijze we als gemeente om willen gaan met het tekort in het Sociaal Domein. De focus is in deze kadernota gericht op de eerste jaarschijf.

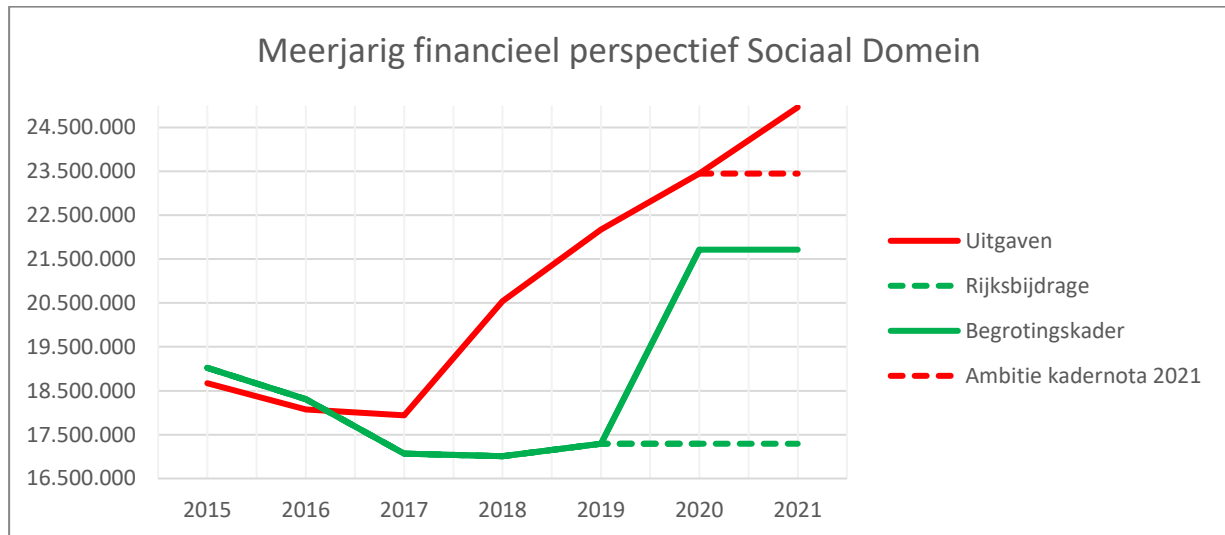
Meerjarig zien we een groot tekort ontstaan binnen het Sociaal Domein.

Bedragen
x € 1.000

Opgave Sociaal Domein	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
Opgaven SD uit kadernota 2021:				
Invulling Taakstelling Sociaal Domein	-150	-1.000	-1.000	-1.000
Invulling Taakstelling subsidies	-125	-125	-125	-125
Invulling Taakstelling Ferm Werk	-50	-50	-50	-50
Structurele kostenstijging 2021	-1.988	-1.988	-1.988	-1.988
Hogere begroting Ferm Werk	-650	-650	-650	-650
RDOG	-282	-268	-268	-268
Verbeterplan Jeugdbescherming West	-91	-	-	-
Dekking eenmalige kosten uit reserve	91			
Structurele kostenstijging 2022 en verder		-1.000	-2.000	-3.000
Saldo	- 3.245	- 5.081	- 6.081	- 7.081
<u>Opgave binnen het Sociaal Domein</u>				
Taakstelling Ferm Werk	750	750	750	750
Taakstelling Jeugd en Wmo	1.200	1.200	1.200	1.200
<u>Financiële keuzes</u>				
Inzetten van financiële norm	500	-	-	-
Taakstelling reguliere exploitatie	800	800	800	800
Saldo	5	- 2.331	- 3.331	- 4.331

Maatregel 1: Besparingen binnen het Sociaal Domein

De ambitie voor 2021 binnen het Sociaal Domein is het stabiliseren van de uitgaven op het niveau van de eerste bestuursrapportage en eerste kwartaalrapportage 2020. In de eerste kwartaalrapportage is aangegeven dat het kostenniveau voor het Sociaal Domein in 2020 uitkomt op ongeveer € 23 miljoen. De toekomstige kostenontwikkeling laat een uitgave zien van ongeveer € 25,0 miljoen. Als we deze ambitie afzetten tegen de toekomstige ontwikkeling van de kosten dan moeten we ongeveer € 2,0 miljoen aan lagere kosten binnen het Sociaal Domein realiseren. Deze ambitie is in historisch perspectief als volgt:

In deze kadernota is daarom een taakstelling opgenomen die bestaat uit twee delen, een opgave om de kosten van Ferm Werk naar beneden te brengen. Een tweede opgave is om aan kostenverlaging te vinden in de Jeugdhulp en de Wmo.

Taakstelling Ferm Werk

In mei 2020 heeft de gemeente tegen de begroting gestemd van Ferm Werk. Reden voor deze tegenstem is de verhoogde financiële bijdrage voor onze gemeente van ongeveer € 650.000. In het licht van onze wens tot een lagere financiële bijdrage is afgesproken dat deze zomer samen met Ferm Werk wordt gekeken naar bezuinigingsmaatregelen.

Als opdracht wordt in deze kadernota een bedrag van € 750.000 genoemd. Dit bedrag is opgebouwd uit de volgende componenten:

- Tegengaan van de kostenontwikkeling van € 650.000
- Taakstelling Ferm Werk € 50.000
- 1/3 taakstelling breed sociaal domein € 50.000

Daarnaast was in de vorige begroting een taakstelling opgenomen van € 50.000. Tevens is er voor gekozen om een derde van de brede taakstelling Sociaal Domein a € 50.000 toe te rekenen aan Ferm Werk.

Taakstelling Sociaal Domein

De ambitie is om in 2021 de structurele kostenstijging in het Sociaal Domein te keren. Als brede taakstelling binnen de Jeugdhulp en Wmo is daarom een bedrag opgenomen van € 1,2 miljoen. Samen met de taakstelling van Ferm Werk komen we daarmee uit op ongeveer het kostenniveau van 2020.

Maatregel 2 Loslaten van de financiële norm

Naast de mogelijkheid om een taakstelling binnen het Sociaal Domein te noteren is er ook een tweetal financiële mogelijkheden om bij te sturen. Dit zijn de inzet van de financiële norm en een taakstelling op de reguliere exploitatie.

Financiële norm

De financiële norm is ingesteld om de financiële positie te verstevigen. De afgelopen vier jaar hebben we een versteviging van de financiële positie daadwerkelijk gerealiseerd. Nu weegt het financiële tekort in het Sociaal Domein zwaar in onze begroting. De financiële gevolgen zijn fors en zodanig dat we deze op dit moment niet kunnen dekken in ons meerjarenperspectief. Een van de maatregelen is om de financiële norm in 2021 los te laten. Daarmee creëren we eenmalig € 500.000 aan ruimte. Per jaar zullen we in de kadernota's bezien of we de komende jaren de financiële norm in stand kunnen laten.

Maatregel 3 Taakstelling reguliere exploitatie door keuzenotitie

De tekorten in het sociaal domein zijn dermate hoog dat zelfs met de ambitie tot nivellering van uitgaven in het Sociaal Domein en het loslaten van de financiële norm er in 2021 een structureel tekort resteert van € 800.000.

Los van het sociaal domein kent ook het reguliere meerjarenperspectief een krap financieel beeld. De afgelopen jaren is hard gewerkt aan het verwezenlijken van de ambities in ons raadsakkoord. Diverse ambities op het gebied van woningbouw, het verbeteren van de kwaliteit van de openbare ruimte, het investeren in duurzaamheid sport en onderwijs zijn de afgelopen twee jaar waar gemaakt. De leefbaarheid en aantrekkelijkheid van onze dorpen wordt juist door deze investeringen bepaald. Het uitgangspunt is nog steeds dat het in dorpen goed wonen, werken en leven is.

Naast de inhoudelijke ambities formuleert het raadsakkoord Samen Duurzaam Gezond tevens een financiële norm ter versterking van de financiële positie en formuleert het een voornemen om geen belastingverhoging toe te passen.

In deze kadernota 2021 komen we tot de conclusie dat de inhoudelijke ambities en de kaders rondom de financiële norm en de norm om de belasting niet te verhogen niet meer met elkaar te verenigen zijn. Dit betekent dat het college aan de slag gaat om voorafgaand aan de begroting 2021 een keuzenotitie op te stellen.

Het doel van deze keuzenotitie is om met elkaar inzichtelijk te maken welke ambities en investeringen uit het raadsprogramma moeten worden geschrapt om de taakstelling van € 800.000 in te vullen en daarmee een sluitende begroting op te stellen. Daarbij sluiten we op voorhand niet uit dat we een deel van taakstelling ook moeten gaan invullen met een verhoging van de OZB-belasting. Indicaties is aan te geven dat een verhoging van 1% OZB voor een gemiddeld huishouden een lastenverzwaring van € 5,- per jaar oplevert. Een verhoging van 1% OZB levert de gemeente € 80.000,- op.

3 Geconsolideerd meerjarenperspectief

Als we het reguliere meerjarenperspectief samen brengen met het reguliere meerjarenperspectief dan ontstaat het volgende beeld:

Bedragen x € 1.000

Kadernota 2021	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
Begroting 2021-2023	729	1.013	1.541	1.351
af: Financiële Norm	-500	-500	-1.000	-1.000
Resultaat na financiële norm	229	513	541	351
Kadernota 2021-2024	229	513	541	351
<u>Autonome Ontwikkelingen</u>				
Meicirculaire Algemene Uitkering	400	300	-200	800
CAO-ontwikkeling (2%)	-295	-295	-295	-295
Ancienniteit	-70	-70	-70	-70
Saldo na algemene uitkering	264	448	- 24	786
Programma 1 Leven, leren en werken	-136	-136	-136	-136
Programma 2 Wonen en Leven	-169	-231	-231	-231
Programma 3 Ondernemen en Dorpspromotie	-40	-40	-40	-40
Programma 4: Bestuur en Dienstverlening	-112	-112	-112	-112
Algemene Dekkingsmiddelen	234	139	139	139
Saldo	41	68	- 404	406
Tekort Sociaal Domein - realistisch scenario	-3.245	-5.081	-6.081	-7.081
Saldo geconsolideerd	- 3.204	- 5.013	- 6.485	- 6.675
<u>Opgave binnen het Sociaal Domein</u>				
Taakstelling Ferm Werk	750	750	750	750
Taakstelling Jeugd en Wmo	1.200	1.200	1.200	1.200
<u>Financiële keuzes</u>				
Inzetten van financiële norm Incidenteel	500	-	-	-
Taakstelling reguliere exploitatie	800	800	800	800
Saldo	46	- 2.263	- 3.735	- 3.925

4 Gebiedsontwikkeling en Grondexploitaties

De gebiedsontwikkeling in onze gemeente kent zoals u eerder gepresenteerd, een drietal sporen:

1. De lopende grondexploitatie projecten & particuliere ontwikkelingen;
2. De strategische grondvoorraad welke *nog* niet in voorbereiding is genomen gericht op gebiedsontwikkeling;
3. Het traject van de dorpsvisies en toekomstvisie inclusief update woonvisie, en de regionale agenda wonen, - bedrijventerreinstrategie en - energiestrategie (en tal van andere bouwstenen) die zowel lokaal als regionaal hun behoefte- en ruimtevragen kennen.

Gemeentelijk grondbeleid

De drie sporen hebben een samenhang met het gemeentelijke grondbeleid. Het grondbeleid heeft als doel om ruimtelijke ontwikkelingen (zoals woningbouw en bedrijventerreinen) actief of 'passief' (faciliterend) tot stand te brengen, en in geval van actief grondbeleid daar financiële middelen mee te genereren gericht op de realisatie en instandhouding van onder meer maatschappelijke voorzieningen. Actief grondbeleid kent evenwel ook tal van risico's. Zo is het in 2014 na langdurige crisis noodzakelijk gebleken omvangrijke afboekingen op de toen lopende grondexploitaties te doen en projecten on hold te zetten (ook van particulieren), om zo financieel orde op zaken te stellen en "over-programmering" te voorkomen.

Onduidelijkheid impact corona-crisis

De corona crisis kan gevolgen hebben voor de grondexploitaties. In maart zijn door het CPB scenario's gepresenteerd over de gevolgen voor de economie. Uitkomsten variëren van slecht tot extreem slecht, afhankelijk van de duur van de crisis. Wat meer helderheid over de reële verwachtingen, is mogelijk pas in het najaar aan de orde. Nadelige gevolgen van de corona crisis voor de gronduitgifte zijn dan ook niet ondenkbaar. Bij een aanhoudende crisis zal volgens het CPB ook de woningmarkt met een terugval te maken krijgen, zowel mbt aantal transacties als mbt woningprijzen. Er zijn echter ook deskundigen (zoals van de Rabobank) die nog geen prijsdalingen op de woningmarkt verwachten omdat er nog altijd sprake is van een grote krapte, en de hypotheekrente historisch laag is. Dat zorgt allebei juist voor hogere prijzen. Daarmee is het mogelijk dat de corona crisis minder nadelig effect op de woningmarkt heeft in regio's waar de druk op de woningmarkt hoog is, zoals in onze regio. Vanwege de onduidelijkheden over de impact van de corona-crisis op de woningmarkt in onze regio, zijn door ons de onzekerheden daarover vooralsnog buiten beschouwing gelaten. Vooral bij verschuivingen in de woningbouwprogramma's naar meer sociale woningbouw, middeldure huur en goedkopere segmenten, zal een eventuele impact van de corona-crisis mogelijk wat minder voelbaar zijn.

Navolgend gaan we in op de drie sporen.

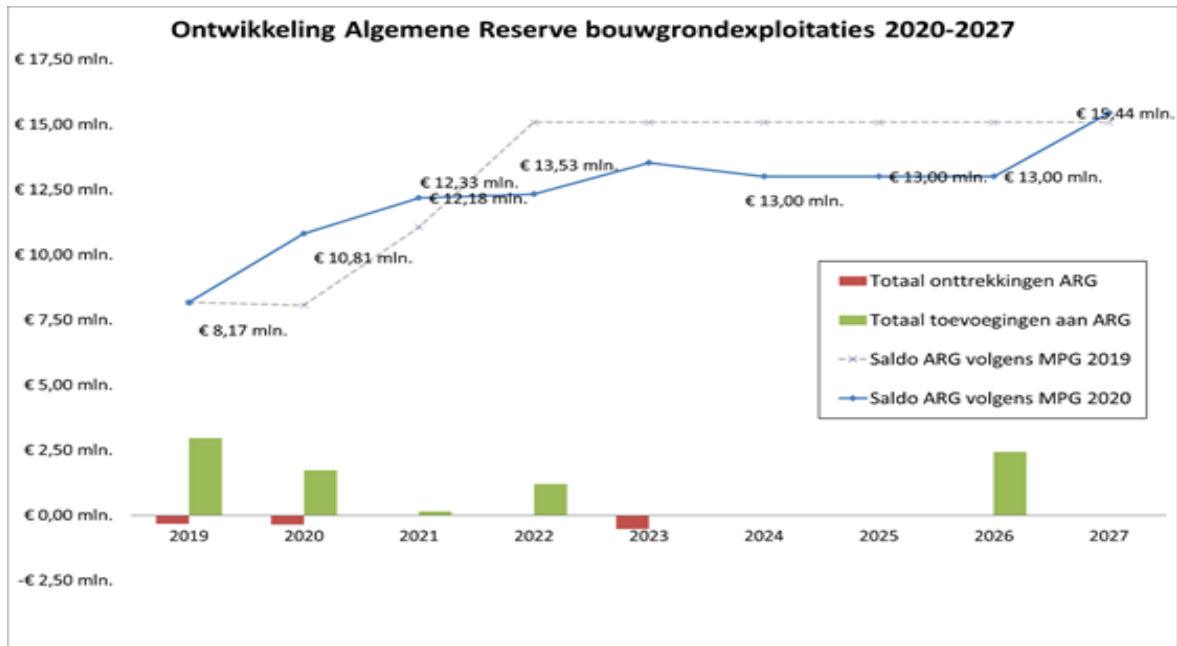
Spoor 1 Lopende projecten:

Het Meerjarenperspectief Grondbedrijf (MPG 2020) biedt inzicht in de update en voortgang van de lopende gemeentelijke grondexploitaties. De gronden Weideveld woonveld 3 en 6, welke onderdeel waren van de strategische voorraad, zijn in 2019 in exploitatie genomen en zitten nu in het MPG.

Uit het MPG 2020 blijken de volgende (financiële) effecten en resultaten:

- In 2019 is grond verkocht voor de bouw van 142 woningen.
- Geboekte resultaten financieel:
  - verschil op eindwaarde netto € 2,5 miljoen negatief ten opzichte van 2019.
  - totale eindresultaat € 3,2 miljoen positief.
  - door samenstel winstnemingen/verliesvoorzieningen, effect op de jaarrekening 2019 € 1,4 miljoen voordelig.
  - risicoprofiel met € 0,6 miljoen verlaagd naar € 1,7 miljoen: resterende risico's ruimschoots op te vangen door de Algemene Reserve Bouwgrondexploitatie (ARBG).

- **de ARBG** heeft door de vertragingen een wat gewijzigd verloop, maar is uiteindelijk op totaalniveau iets verbeterd (zie figuur).

Ondanks deze deels positieve lange termijn effecten, is er toch sprake van een **toenemende financiële zorg** over de lopende grondexploitaties/projecten:

- de verlenging van de looptijd van de grondexploitaties en daarmee een verhoging van de planontwikkelingskosten (en doorlopen van de rentelasten) drukken zwaar op de resultaten van de grondexploitaties;
- daarnaast neemt het aantal actieve grondexploitaties na 2021 sterk af waarmee in belangrijke mate de dekkingsbron voor plankosten vervalft of te zwaar drukt op de resterende grondexploitaties.

Sturingsmiddelen hiervoor zijn:

- het bezien van de bemensing op een juiste omvang en juiste mix van vast personeel/ingehuurd personeel. Zonder inhuur zijn de plankosten beduidend lager, maar met alleen vast personeel is de benodigde flexibiliteit uit de bemensing;
- de kwaliteit van ambtelijke en bestuurlijke aansturing van de projecten met de juiste tussentijdse bestuurlijke go/no go momenten, ook in geval van noodzakelijke (scope)-wijzigingen;
- voor particuliere ontwikkelingen worden voortaan vooraf intentieovereenkomsten gesloten waarin het kostenverhaal van ambtelijke kosten wordt afgesproken.

Spoor 2. Strategische grondvoorraad

Per 1-1-2020 heeft de gemeente nog een vijftal strategische voorraadposities, welke verspreid liggen over bijna alle kernen. Inzet van de strategische grondvoorraad levert naar verwachting op termijn een positieve bijdrage aan het verlagen van de leningenportefeuille. Om een globale indruk te krijgen van (enkel) het mogelijke effect op de leningenportefeuille, is afgelopen 2 jaar steeds berekend wat het in exploitatie nemen van deze grondvoorraad in de toekomstig voor effect op de leningenportefeuille zou kunnen hebben. Er zijn nu twee scenario's doorgerekend:

- spoor 2a. Scenario plannings afgestemd op plannings lopende projecten;
- spoor 2b. Scenario plannings naar voren getrokken, soms parallel aan lopende projecten.

Het moment dat de plannen vorm kunnen krijgen hangt voor het merendeel ook samen met de uitkomsten in de dorpsvisies, de toekomstvisie (omgevingsvisie 1.0) en de woonvisie. Bovendien hebben een aantal van de te ontwikkelen grondposities goedkeuring van de regio en provincie nodig (zie ook bij spoor 3). Dit geldt niet voor De Wijde Wiericke fasen 3 en 4 en Weideveld II.

Voor deze grondposities zijn al voorbereidingen gaande om deze in ontwikkeling te nemen met startdatum 2021.

We moeten ons echter sterk realiseren dat Groendijck Oost (zuid) en Reesvelt III buiten de oorspronkelijke rode contouren zijn gelegen, zodat er bij de provincie beweging moet worden bewerkstelligd alvorens deze locaties planologisch te kunnen regelen en te ontwikkelen. Daarnaast vormen deze twee grondposities de helft van het totaal oppervlak aan strategische grondvoorraad en dit heeft dus een hoge impact op de te verwachte kasstromen voor de gemeente. De in spoor2b genoemde startjaren zijn zeer optimistisch, en worden door ons als uitsluitend reëel gezien, indien de algehele gevoelde woningnood en druk op de woningmarkt ook voor onze gemeente uitpakt in versnellingsmogelijkheden. Dit vraagt wel allereerst een duidelijke visie en strategische lobby (spoor 3). In onderstaande tabel zijn de ingeschatte plannings weergegeven voor spoor 2a en spoor 2b.

Gebied	Dorp	Metrage	Spoor 2a		Spoor 2b	
			startjaar	looptijd	startjaar	looptijd
Kromme Kamp	Waarder	9.365	2026	3	2022	3
Groendijck Oost (zuid)	Driebruggen	52.601	2026	6	2024	6
Weideveld II	Bodegraven	27.104	2021	5	2021	4
De Wijde Wiericke 3/4	Nieuwerbrug	28.076	2021	3	2021	3
Reesvelt III	Reeuwijk-Dorp	13.357	2026	4	2024	4
Totaal oppervlak		132.292				

In rood de verschillen tussen sporen 2a en 2b (versneld)

Scenario 2a. Plannings afgestemd op plannings lopende projecten.

De feitelijke realisatie (verkoop) van de strategische voorraad wordt voor Groendijck Oost (zuid), Reesvelt III en Kromme Kamp voorzien in de jaren na 2024. De verwachte looptijd van de toekomstige gebiedsontwikkelingen is verlengd op basis van voorlopig bijgestelde inschattingen van de fasering. Deze inschattingen zijn gebaseerd op de huidige verwachtingen (en bijbehorende organisatorische capaciteit) mede gezien het verloop van de projecten in spoor 1, maar ook gezien de hiervoor genoemde provinciale/regionale status.

Scenario 2b. Plannings versneld

Dit alternatief scenario houdt in een aantal delen uit de strategische voorraad meer 'naar voren te halen' en daarmee dus eerder en sneller een opbrengst te realiseren, en tegelijkertijd ook op méér woningbouwproductie te sturen conform de hoofdlijn 'bouwen bouwen bouwen' uit de discussie nota woonvisie. Dat heeft uiteraard wel gevolgen voor de kostenkant en ook voor het inschakelen van meer capaciteit (lees: externe inhuur). Als daarmee rekening gehouden wordt, liggen de resultaten van sporen 2a en 2b in dezelfde orde van grootte. Versnelling heeft daarmee nauwelijks financieel voordeel, echter wél het voordeel van op tempo bouwen.

Opgemerkt moet worden dat financiële impact van de in verkenning en ontwikkeling genomen transformatie/herstructureringsgebieden Dronenhoek (particulier), Vromade/Broekvelden (deels particulier/deels gemeentelijk) en Zoutman (particulier) buiten beschouwing is gebleven in de analyses, enerzijds omdat het gaat om kostenverhaal (Dronenhoek), anderzijds omdat de verkenningen nog gaande zijn of opgestart worden.

Financiële impact sporen 1 en 2

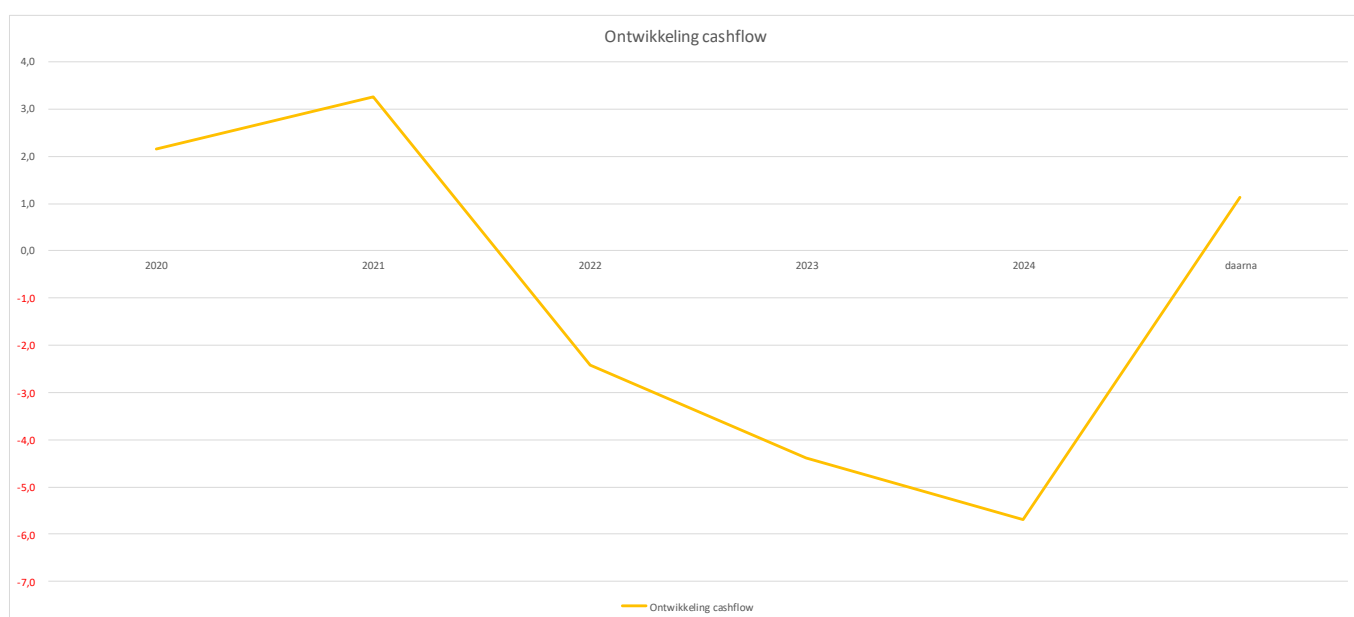
De grondexploitaties hebben een behoorlijke invloed op onze financiële positie. Niet wat betreft het exploitatie resultaat, want de resultaten van de grondexploitaties vallen buiten het gemeentelijk exploitatie resultaat maar worden rechtstreeks verrekend met de algemene reserve bouwgrondexploitatie (ARBG). Onderstaand wordt daarom inzicht gegeven in de elementen 'cashflow / leningportefeuille' en 'algemene reserve bouwgrondexploitatie'.

Leningenportefeuille

Zoals uit onderstaande tabel en grafiek af te lezen valt, hebben de grondexploitaties over langere termijn een positief effect op de leningportefeuille van € 1,1 miljoen. In de jaren 2020 en 2021 is dat effect positief, gevolgd door een dip in de jaren 2022, 2023 en 2024. In de latere jaren is er eveneens weer sprake van een positief effect.

bedragen x € 1,0 miljoen

Cashflow Grondexploitaties	2020	2021	2022	2023	2024	daarna	Totaal
Spoor 1 - Grexen	3,6	3,2	-2,0	0,6	0,5	0,8	6,8
Spoor 2 - Strategische voorraad	-1,4	-2,1	-3,7	-2,5	-1,8	6,0	-5,6
Totaal	2,1	1,1	-5,7	-2,0	-1,3	6,8	1,1
Ontwikkeling cashflow	2,1	3,3	-2,4	-4,4	-5,7	1,1	

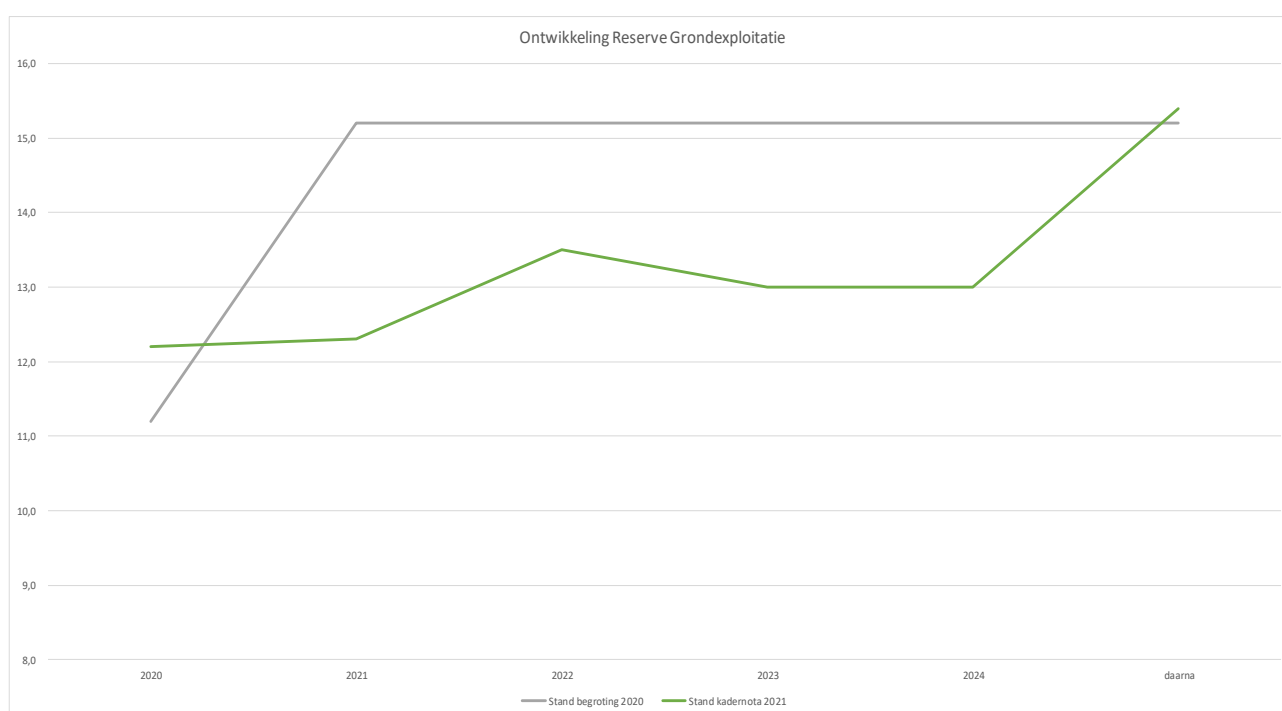
Algemene reserve

Het beeld zoals zich dat bij de lening portefeuille voordoet, is ook waar te nemen in de ontwikkeling van de algemene reserve. Dat is overigens ook logisch omdat winsten eerst worden gerealiseerd nadat de verkoop heeft plaats gevonden.

Uiteindelijk bereikt de algemene reserve bouwgrondexploitatie hetzelfde niveau wat oorspronkelijk was voorzien, alleen de weg daar naartoe verloopt anders (langzamer).

bedragen x € 1,0 miljoen

Ontwikkeling Reserve Grondexp	2020	2021	2022	2023	2024	daarna
Begroting 2020 (= MPG 2019)						
Mutatie	3,0	4,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand begroting 2020	11,2	15,2	15,2	15,2	15,2	15,2
Kadernota 2021 (= MPG 2020)						
Mutatie	1,4	0,1	1,2	-0,5		2,4
Stand kadernota 2021	12,2	12,3	13,5	13,0	13,0	15,4
Verschil	1,0	-2,9	-1,7	-2,2	-2,2	0,2

Impact goedkoper woonprogramma conform discussienota woonvisie

Voorstel in de discussienota over de woonvisie is om het percentage sociaal op te hogen van 20% naar 25% en bovendien 10% middeldure huur en 10% betaalbare koop (VON < € 225.000) toe te voegen. Doorrekening hiervan op de strategische grondvoorraad, leidt tot in verhouding beperkt afwijkende resultaten, en vallen voorsnog binnen de onzekerheidsmarges van het doorgeredende basisscenario. Bij een hoger aandeel goedkoper programma, kan ook een iets omvangrijker programma worden verondersteld (meer 'verdichting'), maar daar staat ook weer meer ander ruimtegebruik (zoals parkeren, klimaatadaptatie & groen) tegenover. Dit leidt tot de conclusie dat inzet op goedkoper woonprogramma waar veel vraag naar is, wel wat negatieve financiële impact zal hebben, maar dat dit zeker het onderzoeken waard is.

Spoor 3: Onbekende toekomstige bouwlocaties

Het in gang gezette traject voor de dorpsvisies en de toekomstvisie (omgevingsvisie 1.0) dient mede te resulteren in een visie op de toekomstige gebiedsontwikkelingen, gezien de actuele ruimtevraagstukken wonen, bedrijventerrein, energietransitie en klimaatadaptatie.

In de discussienotitie voor de update van de woonvisie, is hierop een voorschot genomen en is gesteld dat toekomstige woonvraag beperkt te faciliteren is bij de kleinere dorpen, in geringe mate in Reeuwijk-Brug gezien de ligging tussen Gouda, A12 en plassengebied, maar bovenal in/bij het dorp Bodegraven vorm kan krijgen.

Dit alles kent nog grote onzekerheden: op regionaal en provinciaal niveau zijn nog afstemmingen, overeenstemming en goedkeuringen benodigd en bouwen in het Groene Hart ligt gevoelig.

Strategische vraag is of ingezet wordt op uitvoering van een actief grondbeleid met actieve gemeentelijke grondverwerving en bijbehorend risicoprofiel. Zie hiervoor ons voorstel voor vorming van een investeringsfonds gebiedsontwikkeling.

Ook deze strategische trajecten vragen om organisatorische inzet, welke niet gedekt kan worden op een wijze zoals de organisatorische inzet m.b.t. lopende projecten (grondexploitaties).

Conclusies

Spoor 1 kent een toenemende financiële zorg, deels stuurbaar met een kwalitatief ingeregelde organisatie en aansturing, deels onstuurbaar door de reductie van de winsten uit grondexploitaties als gevolg van inzet van ambtelijke capaciteit & externe inhuur. Immers vraagt de uitvoering van projecten om organisatie/bemensing.

Spoor 2 kent veel aannames gezien de plannen nog vorm moeten krijgen. Daar waar het mogelijk is om de strategische grondvoorraad versneld om te zetten naar actieve grondexploitaties, vraagt dit extra organisatie/capaciteit, meestal in de vorm van inhuur. De mate waarin "bijgeschakeld" moet worden, is mede afhankelijk van het verloop van de lopende grondexploitaties en de organisatie daarvan. Afronding van de lopende grondexploitatieprojecten speelt immers capaciteit vrij voor nieuwe grondexploitatieprojecten. Stevigere inzet op goedkoper programma in spoor 2 heeft financiële nadelige consequenties, maar deze lijken overzienbaar, en zijn het onderzoeken waard.

Waar in spoor 2 grondeigendom al zeker is en deels planologisch te regelen, zijn in spoor 3 beide zaken nog niet van toepassing en mede afhankelijk van de uitkomsten van de visies en lobby.

Waarbij de visies en lobby ook relevant zijn voor het planologisch nog onzekere deel van spoor 2.

De contouren van de richting van spoor 3 krijgen meer en meer vorm, maar dit vergt nog het (participatieve) proces van de toekomstvisie/dorpsvisies.

In te schatten is wel dat zichtbaar gemaakt moet worden dat - veelal complexere binnenstedelijke capaciteit (waaronder ook gebieden zoals Dronenhoek, Broekvelden/Vromade en Zoutman) - ten eerste vol benut wordt alvorens ook verdere stappen het buitengebied in bespreekbaar te kunnen maken bij de provincie en regio.

5. Keuzes

Het afgelopen jaar zijn een aantal keuzes vooruitgeschoven naar deze kadernota. In dit hoofdstuk gaan we in op deze verschillende keuzes. Daarbij geven we per ontwikkeling aan welke ontwikkeling we willen opnemen in de begroting 2021. Dit hoofdstuk bestaat uit twee paragrafen. Ontwikkelingen die we opnemen in onze kadernota en begroting 2021 en ontwikkelingen die we niet opnemen in onze begroting 2021.

Op te nemen ontwikkelingen

De volgende ontwikkelingen nemen we op in onze begroting 2021 en zijn waar nodig financieel verwerkt in deze kadernota 2021.

Vorming van investeringsfonds gebiedsontwikkeling

Het in gang gezette traject voor de dorpsvisies en de toekomstvisie (omgevingsvisie 1.0) zal resulteren in een visie op ook de toekomstige gebiedsontwikkelingen. Uit de vraagstukken op het gebied van wonen (discussienotitie), bedrijventerrein en energietransitie, is bekend dat er extra ruimtevragen op onze gemeente af komen. Ook de klimaatadaptatie/strategie legt, versterkt in geval van extra uitleg of inbreiding, druk op de ruimte.

Dit alles kent nog grote onzekerheden: op regionaal en provinciaal niveau zijn nog afstemmingen, overeenstemming en goedkeuringen benodigd. Bouwen in het Groene Hart is, gezien de positie die de provincie inneemt, niet vanzelfsprekend. De woningnood waar inmiddels sprake van is, noopt het rijk tot het nemen van meer regie op dit vraagstuk.

Het college heeft recent besloten om vooruitlopend op, maar in samenhang met de dorpsvisies/toekomstvisie, ons grondbeleid uit 2012 te updaten, en een strategie te bepalen hoe als gemeente om te gaan met gronden welke in het kader van de visievorming in de toekomst in aanmerking zouden kunnen komen voor eventuele uitbreidingen. Wij stellen u voor om hiervoor een 'investeringsfonds gebiedsontwikkeling' in te richten dat zich richt op toekomstige gebiedsontwikkelingen. Vergelijkbaar met de eerder gebezigde term "dorpsontwikkelingsmaatschappij/makelaardij". Uit dit fonds zijn zowel investeringen denkbaar voor toekomstige mogelijke uitbreidingen, als voor complexere binnendorpse transformatie- en herstructureringsopgaven

Keuze college

Bij het opstellen van de begroting 2021 nemen we de ontwikkeling en vorming van een investeringsfonds mee. In deze kadernota wordt daarom voorgesteld € 2,5 miljoen uit de reserve grondexploitaties toe te voegen aan dit investeringsfonds.

IKC

Komende investeringen gericht op onderwijshuisvesting zijn via het IHP (Integraal Huisvestingsplan Onderwijs) in beeld en waar mogelijk en nodig ook al voorzien in de meerjarenbegroting. Eventuele aanvullende investeringen gericht op de totstandkoming van integrale kindcentra, waren nog niet voorzien en daar is nog geen financieel en juridisch beleid op afgesproken met het IHP.

Omdat dit op diverse locaties speelt en kan/zal gaan spelen (De Brug, Da Costaschool, Junis e.o. Dronenplein, scholencluster Broekvelden), hebben we met formulering van en afstemming over dit aanvullend beleid een aanvang gemaakt.

Qua financiering is een aanzet voor dit beleid gevonden in het stapsgewijs onderzoeken of en op welke wijze andere partijen in staat zijn, al dan niet met 'achtervang' door de gemeente in de vorm

van een garantie, te financieren in (delen) van IKC's, zoals private partijen (beleggers, kinderopvangorganisaties) of schoolbesturen, zogenaamde "off-balance-financiering".

Wij verkennen daartoe de mogelijkheden bij de BNG en bij Stichting Waarborgfonds Kinderopvang. Voor school de Brug zijn we concreet in overleg met het schoolbestuur en de kinderopvangorganisatie over of, en zo ja de wijze waarop dit in deze situatie zijn beslag kan krijgen. Of dit zal slagen is op het moment van schrijven van de kadernota nog niet helder. Mocht dit om moverende redenen niet slagen, dan kan een optie zijn om voor de Brug aanvullend budget in de begroting op te nemen.

Keuze college

De ontwikkeling rondom de IKC's nemen wij mee in de opstelling van onze begroting 2021. Door bovenstaande ontwikkelingen nemen we in deze kadernota en in de begroting geen financiële middelen op voor deze ontwikkeling.

Huisvesting voortgezet onderwijs

Als we vooruit kijken zien we ook nog enkele andere ontwikkelingen. Een daarvan betreft de wens om het voortgezet onderwijs in onze gemeente te organiseren. Deze ontwikkeling zijn in dusdanig vroeg stadium dat een inschatting van kosten nog niet gemaakt worden. Maar als de plannen concreet worden vragen beide plannen wel om een investering.

Keuze college

In het raadsakkoord is de wens geformuleerd voor vestiging van voortgezet onderwijs in onze gemeente. Gezien het stadium van de ontwikkeling wordt voorgesteld het voornemen tot deze ontwikkeling op te nemen in onze begroting 2021.

Niet op te nemen ontwikkelingen

Het college stelt voor om de onderstaande ontwikkelingen op dit moment niet op te nemen in onze kadernota en begroting 2021.

Streekmuseum Reeuwijk Brug

De huidige staat van het streekmuseum in Reeuwijk noodzaakt tot de keuze om het gebouw te renoveren of nieuwbouw te plegen. Het bestuur van het Streekmuseum heeft een ontwerp uitgewerkt voor de variant nieuwbouw. Nieuwbouw vraagt om een investering van ongeveer € 1,5 miljoen.

Keuze college

In 2020 gaan we met het streekmuseum aan de slag om de toekomst van het streekmuseum en het gebouw vorm te geven. Daarbij wordt ook nadrukkelijk de variant van renovatie van het huidige pand als optie meegenomen naast de variant nieuwbouw. De financiële positie van onze gemeente biedt op dit moment geen ruimte voor grote investeringen. In de kadernota 2021 komen we terug met een concreet voorstel over de wijze waarop we om willen gaan met de toekomst van het streekmuseum. Afhankelijk van de ontwikkeling binnen het Sociaal Domein en de ruimte binnen de financiële positie wordt voorgesteld dan opnieuw een afweging te maken.

Turnhal Reeuwijk Brug

In 2019 heeft onderzoek plaatsgevonden naar de mogelijkheden van nieuwbouw van een turnhal in Reeuwijk Brug. Dit heeft geresulteerd in een besluit om bij de kadernota 2021 een besluit te nemen over de toekomst van de turnhal in Reeuwijk Brug. De investering bedraagt ongeveer € 2,5 miljoen. De kapitaallasten voor deze investering voor het meerjarenperspectief bedragen ongeveer € 100.000 per jaar.

Keuze college

In deze kadernota is gezien de financiële opgave gekozen om op dit moment niet te investeren in een nieuwe turnhal in Reeuwijk Brug. Zowel het meerjarenperspectief, de leningenportefeuille en de algemene reserve bieden geen financieel perspectief deze investering te doen. Voorgesteld wordt om volgend jaar bij de kadernota te bezien hoe de ontwikkelingen binnen het Sociaal Domein zijn en of de financiële positie van de gemeente dan meer ruimte biedt voor een dergelijke investering.

Huis van Alles Bodegraven-Noord

De wens is om een huis van alles in Bodegraven-Noord te realiseren. Er zijn een aantal locaties hiervoor op het oog. De incidentele kosten voor het realiseren van een extra huis van alles wordt geschat op ongeveer € 50.000.

Keuze college

Op dit moment kiest het college deze kosten niet mee te nemen in de kadernota 2021. De opgave om meer dorps- en wijkgericht te werken binnen het Sociaal Domein blijft onverminderd van kracht. Wel bezien we of binnen de huidige budgetten een huis van alles in Bodegraven Noord kunnen realiseren.

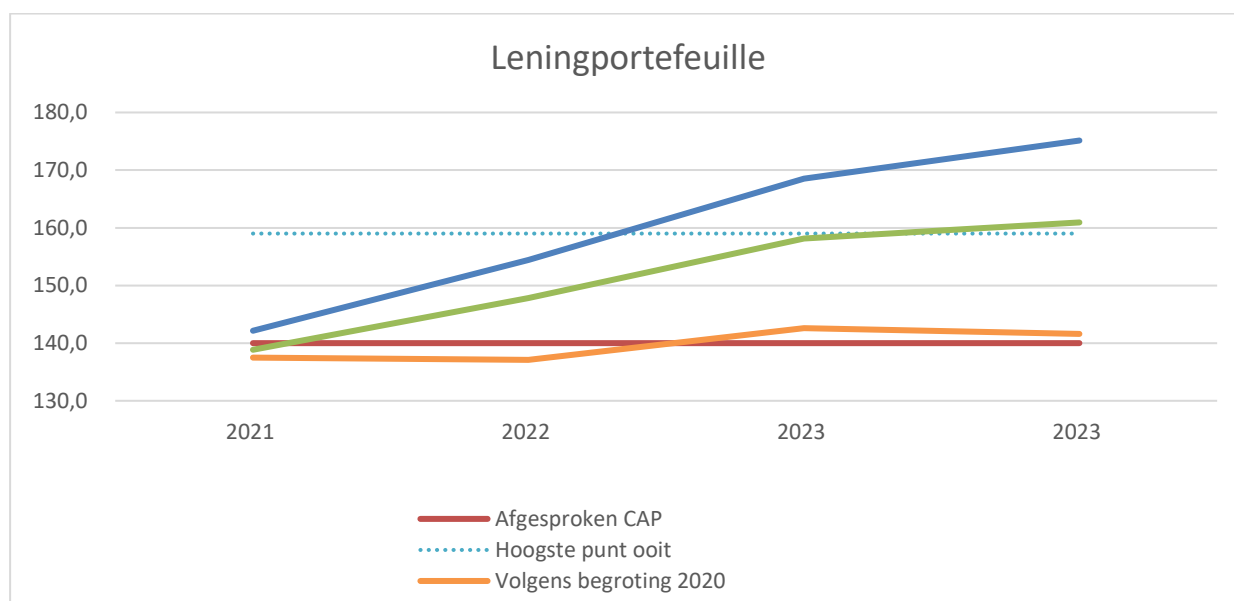
6 Leningenportefeuille en investeringen

Ten opzichte van de begroting 2020 laat de ontwikkeling van de leningenportefeuille een stijgende lijn zien. Deze toename wordt veroorzaakt door hogere kosten in het Sociaal Domein. Met deze ontwikkelingen komen we verder af te staan van de oorspronkelijke ambitie tot het terugdringen van de leningschuld.

Ontwikkeling leningenportefeuille

Grafisch is de ontwikkeling van de leningenportefeuille als volgt weer te geven.

Deze grafiek laat twee lijnen zien van de kadernota 2021. De blauwe lijn is het verloop van de leningenportefeuille zonder ingrijpen in het Sociaal Domein. De groene lijn laat zien wat het effect is van de maatregelen binnen het Sociaal Domein. Met de maatregelen komen we in 2023 uit op een leningenportefeuille van € 161 miljoen.

Inzicht in investeringen

Jaarlijks heeft de gemeente ca. tien tot twintig miljoen aan investeringen in gebouwen, scholen, openbare ruimte, sportruimte. Enerzijds brengen investeringen een uitgaande geldstroom met zich mee die direct invloed heeft op de leningenportefeuille. Anderzijds drukken de kapitaallasten (rente en afschrijving) op de jaarlijkse exploitatiebegroting. Hieronder is een overzicht opgenomen van de investeringsplanning opgenomen in de begroting voor de komende jaren:

Bestaande investeringen	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
ICT-middelen	314	166	751	526
Vervangingen buitensportaccommodaties	986	833	31	1.095
Onderwijshuisvesting	200	6.000		
Gemeentelijk vastgoed	1.298	904	294	149
Wagenpark buitendienst	192	42	154	151
Uitvoeringsprogramma openbare ruimte en riool	10.466	9.130	8.845	9.000
Totaal	13.456	17.075	10.075	10.921

x € 1.000

7. Algemene reserve

De reservepositie vertoont een gestaag dalende ontwikkeling. aangenomen.

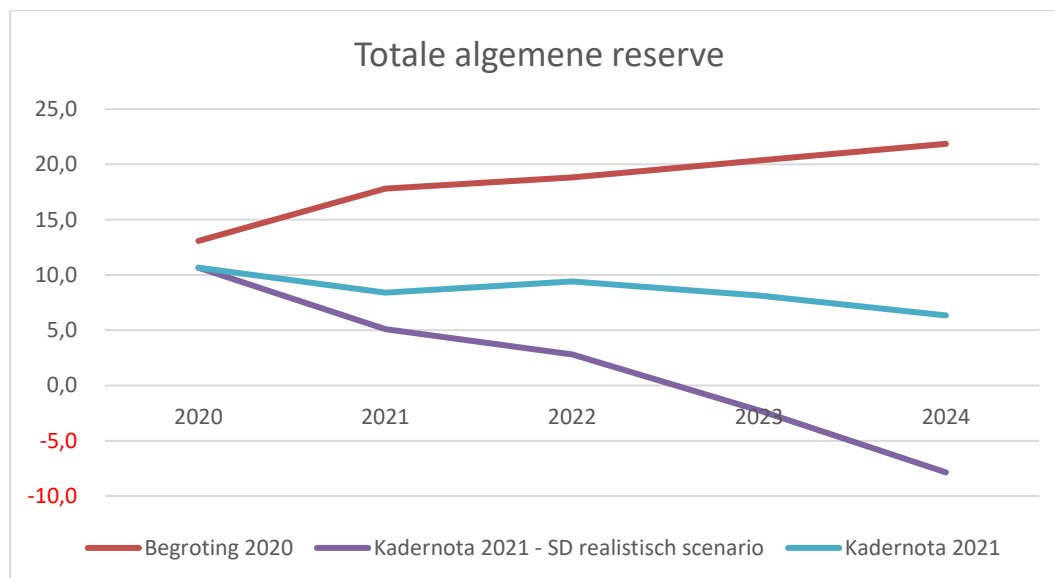
Voor deze daling zijn de volgende redenen te noemen:

1. De tekorten in het Sociaal Domein nemen de komende jaren zonder ingrijpen fors toe. Dit resulteert in een negatief meerjarenperspectief. Dit negatief meerjarenperspectief gaat ten laste van de algemene reserve.
2. De uitname van € 2,5 miljoen voor een investeringsfonds gebiedsontwikkeling in 2021.
3. Dekking van incidentele kosten in 2020.

Verloop van de algemene reserve

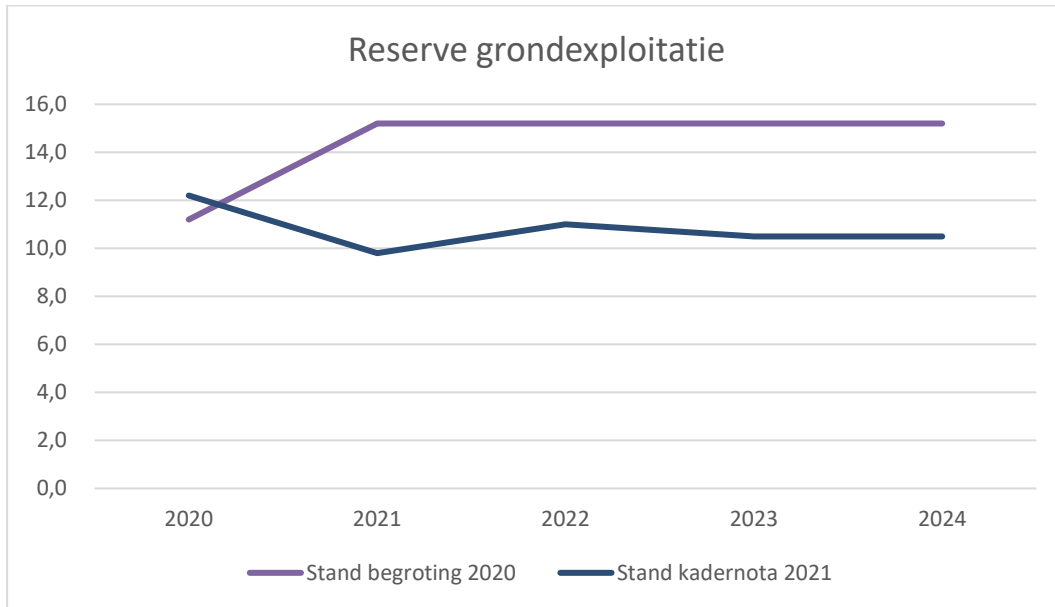
Grafisch is de ontwikkeling van de algemene reserve als volgt weer te geven.

De totale algemene reserve sluit in 2024 op een saldo van € 6,3 miljoen indien we er in slagen maatregelen te treffen in het Sociaal Domein. Indien we geen maatregelen treffen sluit de algemene reserve op een negatieve stand van € 8,0 miljoen.

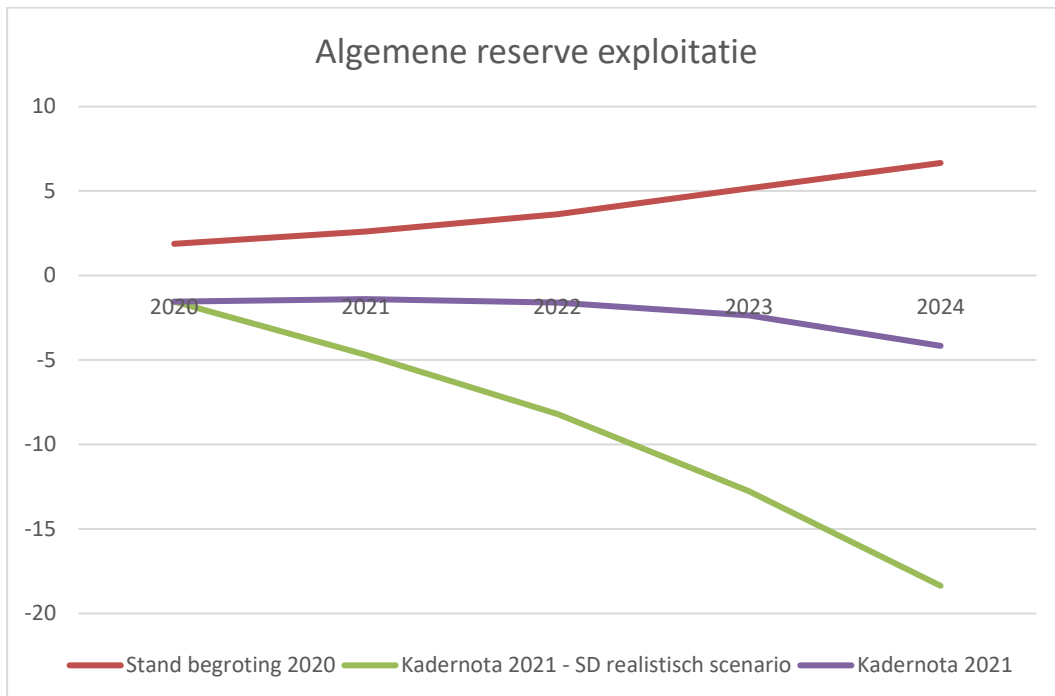
De reserve grondexploitatie

De reserve grondexploitatie laat een volgend beeld zien. Hierbij is rekening gehouden met de uitname van € 2,5 miljoen voor een te vormen investeringsfonds.

De reguliere algemene reserve

De reguliere algemene reserve laat het volgende beeld zien. Door forse tekorten in het Sociaal Domein kent deze algemene reserve in 2020 reeds een negatieve stand van € 1,5 miljoen. De reguliere algemene reserve daalt in 2024 verder naar een negatieve stand van € 4,2 miljoen.

Dekking van incidentele kosten

In de verschillende programma's van het meerjarenperspectief wordt voorgesteld de incidentele kosten te dekken uit de algemene reserve. Hieronder treft u een overzicht van deze incidentele uitgaven.

x € 1.000

Incidentele kosten	Jaar			
	2021	2022	2023	2024
Programma 1				
Vorbereidingskrediet Willibrod Millandschool	-25			
Vorbereidingskrediet Da Costa	-25			
Programma 2				
Ruimte maken begraafplaats Tempel				-50
Herziening onderhoudsplan leefomgeving	-35			
Onderzoekskosten vernieuwing afvalbrenstation	-30			
Klimaatadaptatie - stimuleringsubsidie	-35			
Vorbereiding omgevingswet (idem als in 2020)	-115			
Dorpsvisies (idem als in 2020)	-50			
Waterrecreatie	-30			
Deelname A-12 corridor	-20			
Sociaal Domein				
Verbeterplan Jeugdbescherming West	-95			
Totaal	- 460			- 50